

JOSE MARIA SATRUSTEGI:

“Gure benetako sustraia euskalkia da, eta gurasoak arduratu behar dira etxeko euskara erakusten umeei”

Euskarak borrokan egindako hainbat eta hainbat bataila gorde ditu gogoan, eta bata bestearen atzetik ateratzen zaizkio solasaldian, hitz baretan zenbaitetan, eta sutsu, beste batzuetan. Jose Maria Satrustegik euskarari eta euskal usadioari murgildu da, eta topatutako altxorak erakutsi nahian, etnologiar buruzko lan ugari argitaratu du. Folklore eta herriaren oroimenaren arteko lotura estua ikertu du, eta baserriaren bizimoduaren gainbeherarekin batera herriaren sena galduko zelako beldurra adierazi zuen aspaldian *Ekaitza* eleberrian. Egun, baikorrago, baina erne agertzen da: “Zorionez herriak bizi nahi du, baina ez dakit oraindik irabazi dugun”.

10. or.

Eleaniztasuna eta teknika legegilea

Deustuko Unibertsitateko Euskal Gaien Institutuak *Eleaniztasunari eta Teknika Legegileari Buruzko Sinposioa* antolatu zuen azaroaren 14tik 15era bitartean. Bertara bildutako adituek gaia goitik behera jorratu zuten eta, horrela, aukera izan genuen hizkuntza eta zuzenbidearekin lotutako hainbat arazo eta horiei zenbait herritar eman zaizkien irtenbideak ezagutzeko. Honako herri hauen esperientziak aztertu ziren: Kanada, Belgika, Suitza, Katalunia, Galizia, Balear Uharteak, Valentzia, Nafarroa eta Euskal Autonomia Erkidegoa. Oroz gainetik, lege hizkera eta legeak itzultzeko erronkak izan genituen aztergai emankor bezain aberasgarri izan zen sinposio horretan.

13. or.

Eztabaida: Globalizazioa ona ala txarra ote da euskal kulturarentzat?

Mundua gero eta txikiagoa da, edo hala dirudi behintzat. Munduko edozein txokotako gertaerak gero eta gertuagokoak ditugu, eta bertakoak, berri, sarritan arrotz. Gure lurretatik urrun hartzen diren erabakiek eragin handia dute gure bizitzan, bai ekonomian, bai politikan eta baita kulturari ere. Baina zer egin dezake euskal kulturak batez ere Mendebaldeko herrialdeetatik datorren uholdearen aurrean? Galdera bost laguni egin diegu: Josu Amezaga, Joseba Arregi, Kepa Aulestia, Felipe Juaristi eta Fernando Savaterra. Ez galdu horien erantzunak.

20. or.

IVAP
HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

5

Joseba Lozano:
Teknologiaren aurrerapenak Administrazioa hizkeraren aldaketa ekarriko du derrigoko

6

Normalkuntza:
Koldo Zuazo eta Asisko Urmeneta gaurko euskarari buruz mintzo dira

25

Ba al zenekien?:
Jon Alonsok hasiera ematen dio bitxikeriaz betetako atal berri honi

PAPER
BIRZIKLATUA

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Joseba Lozano

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea: Itxaropena S.A.

Marrakizkiak: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lankideak:
Jon Agirre, Jon Alonso, Carmelo Basoredo, Luis Elizondo, Cristina García, Jakes Goikoetxea, Aitor Gorostiza, Michael Kelly, Joseba Lozano, Luma, Mattin, Nerea Pikabea, Cristina Puelles, Asisko Urmeneta, Rosa Mari Urrutia, Iban Zaldua, Jagoba Zallo, Koldo Zuazo.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ
aldizkarian argiratutako artikulua berridatuz daitezke, bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ
aldizkariak ez ditu derrigorrez bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren irizkiak.

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

ISSN: 1576-5663. **Legezko Gordailua:** BI-1141-93. **Egilea:** Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea Donostia-San Sebastián 1. 01010 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 945 01 76 00. /http://www.ivap.org

PERTSONAIA

Carlos SOBERA:

“Batzuetan, berriro ezezaguna izatea gustatuko litzaidake”

Barakaldon jaioa eta Athleticen zalea da, bizkaitar peto-petoa. Herriko antzerki talde batean eman zion hasiera jendaurreko jardunari. Antzezle, gidolari eta irakasle izan da. Dagoeneko ilea urdintzen hasi zaion berrogei urteko gizon honek ikusleak pantailari begiak itsatsita edukitzea lortzen du Tele 5ean aurkezten duen *¿Quiere ser millonario?* saioan. Madrilgo kaleetan paseatuz, poltsikoko telefonoa eskuan, bere ibilbide luzearen gorabeherak kontatu dizkit.

Gazte-gaztetatik ez zara izan atzera begira egon den horietakoa...

18 urterekin *La escuela* izeneko antzerki taldea sortu nuen. Orduan hasi nintzen jendarean aurpegia ematen. Zuzenbide ikasketekin batera gidolari aritu nintzen lanean.

Telebistan aritzeko atek nork zabaldu dizkizu?

Koma ekoiztetxearen arduraduna, Koldo Anasagasti, izan zen telebistan aritzeko aukera eman zidana. ETB 2n *Ciudadanos* izeneko saioa aurkeztuz hasi nintzen. Bost urte darमतzat, beraz, kamera aurrean.

Publizitatearen Zuzenbidea irakasten makina bat ordu eman duzu EHUko Leioako kanpusean... Berriro itzultzeko asmoarekin?

Ez, ez naiz berriz horretan arituko. Garai oso polita izan zen niretzat. Ikasleekiko harremana ederra izan zen. Komunikatzaile batentzat ikasteko leku egokia da, dudarik gabe, baina nik ez dut irakasle izateko bokaziorik.

Tele 5eko *¿Quiere ser millonario?* lehiaketa duzu oraingo abentura. Non dago arrakastaren giltza?

Galdera-erantzunen aspaldiko jokia erabiltzen duen arren, lehiaketa erabat berritzailea da. Etxetik parte hartzeko aukera ematen du eta ikusleak lehiakideekin batera sufritzen dute. Aurkezlearen baitan ere badago hori, noski. Saioaren gidariak urruntasuna azalduko balu, ikusleek ospa egingo lukete.

Bistan da, beraz, aurkezle beroa zarena. Ikusleak urduri edukitzen dituzu...

Musika misterioitsuak, isiltasun eta txaloen zarataren arteko nahasketak... guztiak ikusleak harrapatu egiten ditu. Lehiaketaren teknika ondo ezagutzean eta norberaren senari kasu egitean datza sekretua. Lehiakide bakoitzaren aurrean zer-nolako jarrera izan behar den jakin behar du aurkezleak. Dena den, emozioz beteriko uneetatik ikusleak gehiegi edaten badu, ikusle hori aspertzeko arriskua dago.

Hamabost galdera, 50 milioi. Zer sentitu zenuen ohartu zinenean parez-pare zeneukan lehiakide hura dirutza horren jabe egin zela?

Poz handia hartu nuen Enrique Chicoteri 50 milioiak bereak zirela esateko orduan. Pertsona eta lehiakide jatorra izan zen. Gainera, ezinezkoa zirudiena bete egin da eta lehiaketak sinesgarritasuna lortu du.

Zeure burua lehiaketa batean ikusten al duzu, Carlos?

Ez, horretarako grinarik sekula ez dut izan. Egoerak gaintzeko gogoia izatea da nire lehia bakarra. Soilik musean aritzen naiz lehia bizian. Bekainen mugimendua erabiltzen al dudan? Ez, ez, (barre artean) Clint Eastwood naizela imajinatzen dut eta berak jarriko lukeen begirada zorrotzaz begiratzen diot aurkariari.

Bilboko 700. urteurrenean une batez Diego Lopez de Haro izan eta gero, bilbotar peto-petoa zarela ez didazu ukatuko...

Gustura hartu nuen gonbitea. Antolatutako ekitaldia ona izan zen. Bilbotarrek ez dute ahaztuko egun hura, eta neuk ere ez, noski. Zortzi litro ur edan eta hiru kilo galdu nituen egiten zuen beroak eraginda.

Erraza al da ospetsu izatea?

Bai. Egia esan, jendea oso maitagarria eta jatorra da, baina, batzuetan, berriro ezezaguna izatea gustatuko litzaidake. Denboraldia hasi denetik hona, 300 inguru elkarrizketa egin dizkidate. Gainera, gaur egun jendea autografoarekin soilik ez da konformatzen, argazkia ere eskatzen du.

Palabras encadenadas antzezlanaren martxo aldera Bilbon izango da; antzerkia baztertu ez duzun seinale. Geroari begira proiekturik bai?

Bai. Urte osoan antzezlanarekin alde batetik bestera ibiliko gara. Zinerako ere proiektu batzuk badituz buruan, baina momentuz niretzat gordeko dut sekretua.

Nerea Pikabea
Kazetaria

Azterketen hizkuntza dela-eta

Lehendik epelak ziren funtzionarioen hizkuntza eskakizunak are epelagotu nahian dabilzan honetan, euskara eta oposizioetako azterketen gaineko kontu bat ekarri gura nuke hona. Izan ere, beti errepikatu digute hobe dela mediku, injineru... on bat izatea, erdipurdiko mediku, injineru... euskaldun bat baino; hizkuntza eta profesionaltasunaren artean aukera egin behar zela, alegia. Profesionaltasuna neurtzeko egokiena azterketa bat izan daitekeen edo ez ere hor dago, baina, hori, beste kontu bat da.

Orain dela gutxi egindako oposizio batean hauxe ikusi behar izan dut: euskara normalkuntzarako teknikarirako azterketa egitera joan, eta galderak euskaraz eta gaztelaniaz idatzita, eta jakinarazi zitzaigun gure esku zegoela hizkuntza bata ala bestea aukeratzea.

Ez dakit, baina, elebitasun politikoki zuzen eta aukera parekotasun honek egoera absurdoetara ere bagaramatza askotan.

Jesus Escroffa
Atxondo

Olentzerori gutuna

Kaixo Olentzero maitea:

Ume handi bat naiz, Jaurlearitzako bitarteko langile bat, 2000. urteko lanpostu-eskaintza publikoan parte hartuko duena. Aurten bi opari baino ez dizut eskatuko, bai baitakit beste ume handi batzuk ere nire egoera beretsuan daudela. Lehenengo eskaria, beraz, gure azterketako galderak jasotzea da (hau idazten ari naizenean oraindik ez ditugu jaso). Bigarrena, berriz, galderak ulergarriak izatea da; izan ere, beste kidego batzuetako hainbeste galdera ikusita, kezkatzekoa da kontua. Bai, Olentzero, bai. Zuk euskaraz ondo dakizu, eta, benetan, zenbait galdera irakurriko bazenitu, hieroglifo-jokoan zaudela pentsatuko zenuke. Euskaldunok informazioa euskaraz jasotzeko eskubidea dugu, baina, batzuetan, eskubidea baino gehiago, *eskubidezidorra* dirudi, bidea harriz eta zuloz beteta dagoelako.

Besterik ez. Horiexek dira nire eskariak. Eta amaitzeko, ahal bada, ez ekarri ikatzik, aurrerantzean ere lan egin nahi nuke-eta.

Edorta España

JOXERRA INTERÍNEZ

BEHIN BEHINEKO FUNTZIONARIOA

www.go.to/interinez

Gutunak makinaz idatzi eta, gehienez ere, 15 lerro izango dituzte. Gutunarekin batera, nahitaez, igorlearen izen-abizenak eta NANA adierazi beharko dira. Jasotako gutunak ez dira itzuliko. Toki-arazorik izanez gero, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak eskubide osoa izango du gutunak laburtuta argitaratzeko. Halaber, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak bere erantzuna eman ahaliko du sail honetan bertan.

Administrazioko Hizkeraren Iraultza

Herritarrek Administrazioari zerbait eskatu, edo berarekin zer edo zer argitu edo konpondu behar dutenean, bulegoetara joan, dagokion leihatila aurkitu eta funtzionarioak begien aurrean jartzen dien inprimaki mordoia betetzen ahalegindu behar dute. Idazki horiekin borrokan egitea ez da lan samurra, ez; inor ez da harrutuko, beraz, herritarrak galdezka has ten badira, edo inprimakia gaizki edo erdi beteta ematen badute. Honaino topikoa; ala... errealitatea?

ADMINISTRAZIO BERRIA ETA BEZERO BERRIAK

Azken urte hauetan iraultza izugarria gertatu da gizarte an teknologia berriak munduko txoko guztietara ere heldu dira, eta horretan Administrazioa ez da salbuespena izan. Gaur egun oso gutxi dira –baten bat gelditzen bada– ordenagailurik ez duten administrazioak, eta berdin gertatzen da internetekin. Erakunde handienek beren orrialdeak zabaldu dituzte sarean, eta horrek, nahitaez, aldaketak ekarriko ditu zerbitzuak ematean, kudeatzean eta baita Administrazioak erabiltzen duen hizkeran ere.

Hemendik aurrera ez dira izango herritarrak administrazioetara joko dutenak, alderantziz baizik. Beharbada, horrelako zerbait gertatzen ari da dagoeneko. Administrazioa behin eta berriro sartzten da herritarren etxeetan –baita askotan baimenik gabe sartu ere–, eta besoak gero eta luzeago dituzenez, gizartearen esparru guztiak hartzen ditu bere gain: umeentzako udalekuak, zaharrentzako bidaiak, emakumeen aurkako erasoak... Horiek guztiak eta beste asko kudeatzeko leiho bakarra eta birtuala izatea da Administrazioaren asmoa. Gauzak horrela izanik, herritarrak bere etxetik eta ordenagailuaren bidez eskatuko ditu diru-laguntzak, erroldatze-ziurtagiriak edota isunak ez ordaintzeko inprimakiak. Jakina, herritar horrek ez du inor aldamenen izango, zerenola bete behar duen esateko, eta horregatik behar-beharrezkoa izango da azalpen argiak eta hizkera kontrolatua (adituek zaindutakoa) erabiltzea.

Baina teknologiak aurrera egiten du etengabe, eta orain sinestezinak iruditzen zaizkigun gauzak errealitate izan daitezke epe laburrera. Jar dezagun adibide bat. Ikastetxeek astero-astero paper ugari ematen diete umei, etxera eraman dezaten: zorrien aurkako kanpainak, kultur-ekintzei buruzko informazioa etab. Oraindik ere, eskola gutxik du web-orria, eta herritar gutxik, ordenagailua etxean. Baina harritzekoa litzateke bihar-etzi denok ordenagailua izatea eta mezuak interneten bidez bidaltzea? Eta sarearen bidez egiten bada, zein informazio jasoko du herritarrak: testu idatzi arrunta?

Ikonoz edo irudiz lagundutako testu idatzia? Ikastetxeko zuzendariak irakurritako testua? Aurkezle birtual batek ahoz emandako mezua, entzuleak erantzuteko eta galdetzeko aukera izango duelarik? Geroak du hitza.

ETORKIZUNERAKO PREST

Administrazioa aldatzen ari da eta herritarrak ere bai. Hemendik urte batzuetara funtzionario izango direnek zerikusi gutxi izango dute leihatila baten atzean ezkutatzen diren gizaki zaharkitu topikoekin. Beren garaiko seme-alabak izango dira, eroso jardungo dute teknologia berriei eta arrotz egingo zaie Administrazioko oraingo hizkera mordoiloa. Herritarrak ere komunikabideen magalean hezi eta haziak izango dira, piktogramen kulturaren, irudiaren munduan.

Urteak daramatzagu Administrazioko teknolektoaren nondik norakoak zehazten: eskuliburuak eta idazki-ereduak argitaratu ditugu, hamaika ikastaro eman... Beharrezkoa da lan hori, baina guztiz alferrikakoa, ez badugu kontuan hartzen pare bat gauza. Lehena: Administrazioak idazki berezituak sortzen eta sortuko ditu beti (aktak, dekretuak, ofizioak...), baina, horiekin batera, baita Administrazioko hizkera berezia-

rekin zerikusirik izango ez duen mezu andana ere; eta bigarrena: adi egon behar dugu etorkizunak zer ekarriko; eta teknologiaren alorrean “etorkizuna” esateak “bihar goizean” esan nahi du.

Hizkera teknologikoaren berezitasunak aztertu behar ditugu: nola erabiltzen dituen hitz klabeak eta osagarri grafikoak (irudiak, mapak, taulak...), hartzailea nahi duen tokira eramateko; nola oinarritzen den bestelako diskurtso-motetan (kazetaritza, publizitatea, zinea...), bere mezuak herritarren ezaugarriei egokitzeko; nola ematen dien lehenetsuna ikus-entzunezko baliabideei ohiko idazketaren kaltetan. Horixe, datozen urteetarako erronka, Administrazioko hizkeraren benetako iraultza. Beti bezala, geratuko ote gara besteek egiten dutenaren zain, edo bide emango diogu gure euskara zaharrari modernitatearen barrena abiatzeko? Hori ere, gure esku.

Joseba Lozano

HAEEko administrazioko hizkeraren arduraduna

“Teknologiak aurrera egiten du etengabe, eta horrek aldaketak ekarriko ditu Administrazioak erabiltzen duen hizkeran”

EUSKALKIA OINARRIAN

Euskararen sendabelarrak saioan (Alberdania: 2000) euskalkiaren eta, oro har, euskara mintzatuaren indarra eta beharra aldarrikatu dut. Euskarak dituen zenbait gaitzen sendagarri, edo, behinik behin, aringarri izan daitekeela begitantzen zait. 1960tik hona, euskaldun berriak sortzeko eta euskarari esparru berriak irekitzeko ahalegin ikaragarria egin da, baina euskararen beraren izaeraz eta kalitateaz gutxiegi arduratu gara. Garbi ageri da, esate baterako, herri euskaldunetan bertako hizkerari eman behar zaiola lehentasuna; ahozko jardunean, behinik behin. Aisialdiko ekin-tzetan, Haur Hezkuntzan eta ahozko hedabideetan (herrieta-ko irrati eta telebistetan) bertakoak izan behar du nagusitasuna. Baita Udal Administrazioan ere. Bulegari, udaltzain, basozain, pediatra eta, azken baten, herritarrekin ahozko harreman zuzena duen jendeak bertako hizkera erabiltzea da egokiena. Halaxe egin da orain arte ere batzuetan, baina sarriegi, euskalkiari lotsagarri iritzi, eta Euskara Batua erabili da nonahi eta noiznahi. Euskalkietan ere, baina, badira mintzamolde bi, lagunartekoa eta jasoa, eta non den, norekin den eta zertaz den, bada aukera bi horien artean eroso eta egoki ibiltzeko modua.

“Marteko hizkera”

Dena dela, Euskara Batuan dihardugunean ere, euskalkia izan behar dugu oinarrian beti. Joan den hamarkadotan, berriz, ez han eta ez hemen, ez Bizkaian, ez Zuberoan, ez Euskal Herriko beste inon ere egiten ez den hizkeran oinarritu izan gara sarri. “Marteko hizkera” deitu diot mintzamolde berri horri. Bazter eta jardun guztietara hedatu da, eta egunkari batetik hartutako esaldi hauxe izan daiteke hizkera xeble horren adibidea:

Esan gabe doa, Nafarroako zonalde honetan ‘D’ ereduaren ezarpena errealtate bat dela jada.

Edozein herritarrek erraz eta eroso irakurri behar lituzke egunkariak eta nik, ostera, zalantza egiten dut esaldi hori berehalakoan ulertuko ote duen euskaldun arruntak. Aldiz, edozein euskalkititik abiatuta ere, samurragoa gertatuko zaio ondorengoa:

Garbi dago, ‘D’ eredia ondo errotu dela Nafarroako eskualde honetan.

Bigarren aukera hau ere euskara jasoa eta batua da, eta, beraz, hauxe da nire galdera: zer dela-eta ez bultzatu denondako erosoagoa eta gertuagokoa den euskara mota hau? Eta hauxe da, nire ustez, horren arrazoiak: erabat ahulduta daukagulako geure hizkuntza sena. Administrazioa ere, jakina, bete-betean harrapatu du “Marteko hizkerak”. Eibarren, neure gurasoen etxe atarian, irakurri nuen, nonbait ere, alienigenaren batek utzitako mezua:

“Erabat ahulduta daukagu geure hizkuntza sena”

Datorren asteazkenean argi mozqueta bati bide emango zaio goizeko 7etatik 9ak bitartean. Barka eragozpenak.

Eskerrak gaztelania lurtarrez idatzitako itzulpena zegoela aldamenen! Laburra zen esaldia, baina zer-nolako buruhausteak, hala ere, *bide emango zaio, argi mozqueta* eta *eragozpenak* zer ote ziren zuzen asmatzeko! Behin baino gehiagotan nuen entzunda, gaiztoa zela eibartarron euskara, eta esaldi labur hori ulertu ezinda, erabat sinistu nuen salaketaren egia.

Seme-alabak, irakasle?

Baina eibartarrek ez ezik, Euskal Herri osoko euskaldunek ere gaiztoa dela euren euskara sinistu dute joan den hamarkadotan, eta, gaiztoa izanik, nahiago izan dute euren euskara ondo gorde. Edozein bulegotara joanda, erdara baliatu dute, nahiz eta bulegariaren mahai gainean “*Euskaraz badakigu*” txarteltxoak ikusi. Azken baten, euren eskualdeko betiko ezagunekin baizik ez du zenbaitek euskara erabiltzen.

Okerragoa dena, ez dituzte euren seme-alaben jarduneko erdarakadak eta trakeskeriak sekula zuzentzen. Nor ausartu ‘D’ ereduari dabilzan seme-alaben euskara dela-eta ezer esaten?

Alderantziz, seme-alabek zuzentzen dute gurasoen euskara: *hori txarto dago, andereñoak ez du horrela esaten, oroitarazten diete umeek euren aita-amei etengabe.*

Garbi dago, euskarak bizirik iraungo badu, aldatu egin behar dela orain arteko norabidea. Garbi dago, erabat irauli behar dela orain arteko egoera.

Koldo Zuazo
Idazlea

Kamaleonaren ñabardurak

Zergatik ASKOk galdu du A SACOk eskuratu duen gazte/gaur eguneko/karrikako esparrua? Fonologikoki letra baten gorabehera baizik eztauka, ulermenaren aldetik ordea sakondu egiten du Hego-Ipar urradura. Erabilerak dio, bixtan dena, plus hori ematen. Zerendako eztugu bada ZORROKA bizia nonahi eta noiznahi promozionatzen? (HEBROKA, TRUMILKA, ELEMENIACA, ZAKUTARAKA... hautura).

Badu aspaldi AFRUSA ahozko mailegua sartua dugula erderazko AFFREUXtik. Noizpait hegotarrok gogoan hartu (zalantza), eta hiztegiatan inoiz sartuko balitz (zalantza gogorra), sinonimoen kuxtetan eta lerro-lerro, zera ikus genezake: AFRUS = ITSUSI = ZATAR = SASTAR...).

Alta, zertaz ez eman plus jakin bat, HORTERAREna, zeinak beteko bailu bidenabar adierazkortasun arruntean daukagun xiloa? Ala kondnaturik gaude euskalkien aberastasun barrokoan itotzerat? Nork dakizki tximeletaren hamalau izenak? Baina nola erran CHAQUETERO, CURSI, SALLOPE, MARRON, PIJA, CUTRE, T'ES CHIANT!, EMBARCADA, BAJON, TENER EL MONO edo ETRE ACCRO...?

Hizkuntzaren antzokia mailakaturik behar du, jendartearen ispilu: sala-zola, galeria, selaurua, pausagia, irrikafia, xefauta, zorrixokoa, fotil kaiolarrak, taulapeko aldamiagua, parabisua eta usategia. Erran nahi baita mintzaira jaso, arrunta, lanekoa, kalekoa, argota...

Eta nora jo ñabardura eske? Hitzobietara dudarik gabe:

–**Belarria:** Teknikak noizpait ere geo-mugak gainditu egin ditu eta euskalduna Herrian barrena zinbulukeatzen (ahal) da autoz, fonoz, birtualki. Euskalkien atomizazioak berak katalogo nahitaezkoak eskein diezaizkiguke mailakatzet lanean.

–**Irakurketa piadosoak:** Akademizismoaren aurreko klasikoek argudio sanoak eskeintzeaz gain (“eskuara hain zalhua da non erran baititake iduri duela alimalexka pullit, bizkarrean hezurrik ez tuten batzueri, zoinak dobla, plega baititazke nahi bezala, eta itzularaz norat nahi.” M. Elizanburuk), metafora zahar-berriak ematen dizkigute (“Bi zeha bete sudur” Tartasek, “Lurraren lau kornetretara” Leizarragak, “Kamaleona bezainbatetan muta” Axularrek, “Nekaporraturik” Lizarragak...).

–**Idurimena:** Erramoldeak noizpait asmatuak izan dira; batzuk iraungiturik altxatu ditugu (Lapurdira fatea Munduaren akabuko puntara joatea zitzaien Zaraitzukoiei), berte batzuk baliagarri dakizkigu egun; eta asmatzeko dauden metafora, ele, lokuzio berrien egarri gara, erderak inperatu aitzin. Erabilerak funtsean ditu asmaketak bedeinkatuko (TELEBISTA, IDATZI) edo azken olioak emanen (HILMIRA, IZPARRINGI).

Eta promozione lan ideala mass-mediek egin lezakate, baina norbera ere bere baratzean zernahi txerto, klonazione, mutatzet suertet burutzeko libro duzu... zorroka!

Asisko

“Asmatzeko dauden metafora, ele, lokuzio berrien egarri gara, erderak inperatu aitzin”

Mundua on line

i-Gela

Internet sareari buruzko *i-Gela* izeneko ikastaroa ipini du sarean Inaxio Elizegi internautak. Interneten lehenengo urratsak (edo bigarrenak, egileak dioen bezala) ematen ari direntzako bereziki sortutako orrialdeak dira hauek. Bertan, sarea erabiltzeko oinarrizko kontzeptuak azaltzen dira: eztabaidaguneak, softwarea, web nabigazioa, posta elektronikoa eta beste baliabide batzuk azaldu eta erabiltzeko gomendioak ematen ditu Elizegik *online* ikastarotxo honetan. Sarean topa daitezkeen doako zerbitzuen helbide interesgarriak ere ageri dira *i-Gela* proiektuan.

<http://www.netkam.com/inetikas/>

Luis Elizondo
luis-elizondo@ivap.es

Jakitez, kultura sustatzeko programa

Eusko Ikaskuntzak, Euskal Herriko Unibertsitatearekin batera, euskal kultura hedatzeko *Jakitez* programa antolatu du bosgarren aldiz; programaren bidez zera lortu nahi da: alde batetik, eusko ikaskuntzetan adituak izango diren ikertzaile berriak zientzia komunitatera biltzea, eta, bestetik, gizartearen baitan, eta bereziki erakundeen eta komunikabideen baitan dagoen batez besteko ezagupen maila goratzea. Donostian gauzatuko den ikastaro honek 233 ordu izango ditu eta ikasleen kopurua 40 plazarata mugatu da.

Badihardugu, elkarte berria

Deba Bailarako zenbait herritako euskaltzaleek *Badihardugu* elkarte sortu dute, bertako euskalkia –bizkaieraren azpi euskalkia– sendotzeko eta indartzeko. Herri hauek hartzen ditu elkarteak: Leintz Gatzaga, Eskoriatza, Aretxabaleta, Arrasate, Bergara, Oñati, Elgeta, Aramaio, Antzuola, Elgoibar, Eibar, Sorluze, Mendaro eta Mutriku. Hona hemen elkartearen helburuak: herri horietako hizkerari prestigioa ematea, erabilera sustatzea, corpusa biltzea eta transmisio naturala bultzatzea.

Cibergela, autoikaskuntza gela

Zornotzako *Aurten Bai* fundazioak *Cibergela* izeneko autoikaskuntza-gela abiarazi zuen iaz. Ikasteko modu horri esker, ikasleak nahi duen erritmoan ikas dezake hizkuntza. Ordenagailu-programa honek irakurketa eta idazketa lantzeko hainbat ariketa eskaintzeaz gain, material osagarria ere badu.

www.aurtenbai.com/Cibergela/Cibergela.htm

Irakasleentzako e-taldea

Santurtziko Udal Euskaltegiak, euskara-irakasleen arteko komunikazioa eta elkarlana areagotzen laguntzeko, foro berri bat sortu du: *e-taldea*. Moderatzailea Abel Camacho irakaslea da eta aukerak honako hauek dira: irakas-praktikaren gaineko esperientziak eta gogoetak trukatu, ikasmateriak aztertu, gai zehatzen inguruan eztabaidak sortu, izango diren jardunaldi, kongresu eta abarreko buruzko informazioa eman eta eskatu, bibliografiaren berri izan, eta argitara eman diren liburu edo artikuluei buruzko iruzkinak egin. Foroaren partaidea izateko, nahikoa da ondorengo helbidera mezu hutsa bidaltzea:

euskara_irakatsi-subscribe@egroups.com

Hori eginda, helbide hau erabili behar da taldeko partaideei mezuak bidaltzeko:

euskara_irakatsi@egroups.com

Taldeaz informazio gehiago izateko, jo helbide honetara:

http://es.egroups.com/group/euskara_irakatsi

Xuxen berria

Ixa taldeak *Xuxen* zuzentzaile ortografikoaren bertsio berria (*Xuxen 2.2*) plazaratu du. Bertsio hau Windowseko Office 97rako eta Office 2000rako egokitu da eta Euskaltzaindiaren Hiztegi Batuarekin osatu da. Orain *Xuxen*-ek 78.000 sarrera ditu baina zuzentzaileak hitz horien flexioak, eratorpenak eta hitz-elkarketak aintzat hartzen dituenez, milioika hitz zuzentzen ditu. *Ixa* taldeak hiztegia sei hilabete behin berritzen jarraituko du eta, horrez gain, toki eta pertsona izenen zerrenda osatzen hasiko dira.

Datorren urtean, *Microsoft*-ek *Office 10* merkaturatuko du eta *Xuxen* zuzentzaile produktu berriarekin batera banatuko da. Macintosh-en ere laster erabili ahal izango da bertsio berri hau.

Eskuratutako nahi izanez gero, doan aurkitu daiteke helbide hauetan:

www.sc.ehu.es/xuxen-e.htm

eta

www.euskadi.net/euskara_hizi/indice_e.htm

Gaitza da konparatzea... gaizki egiten bada

Ondoko lerroetara konparazio-perpauzetako zenbait erabile-
ra oker edo desegoki ekarri ditugu, Euskaltzaindiak *Euskal
Gramatika/Lehen Urratsak-5* liburuan emandako gomen-
dioetatik abiatuta.

*Hau irakurriz, gutxiago ezjakina izango zara

Desberdintasunak konparatzean, BAINO -AGO egituraz
baliatzen garenez *gehiagotasuna* adierazten dugu beti. Nola
adierazi, orduan, *gutxiagotasuna*? **Zenbatasuna edo kanti-
tatea** neurtzeko GUTXIAGO zenbatzailea erabiltzen dugu:
Zure autoak nireak baino gutxiago balio du. Alabaina,
maila edo nolakotasuna neurtzeko, -AGO morfema soilaz
baliatu egin behar dugunez, antonimoak erabili behar ditugu:
*Nire autoa zurea baino garestiagoa bada, zure autoa nirea
baino merkeagoa da*. Hori da euskarak berez duen bidea, eta
horregatik, bazter utzi behar dira *gutxiago* zenbatzailearekin
osetzen diren maila-konparazioak, esaterako: **Zure autoa
nirea baino gutxiago merkea da*.

Hala ere, inoiz, zehaztasunaren izenean aldarrikatu egin da
egitura horren premia, eta literaturan ez dira falta horren adi-
bideak, bakan-bakan agertu arren. Egia da askotan ez dela
egokia antonimoa erabiltzea; adibidez, bi pobre konparatze-
an, bata pobreagoa dela esan dezakegun arren, nekez esango
dugu bestea *aberatsagoa* denik. Baina, Euskaltzaindiaren
esanetan, *“arazo honen aurrean gomendioden bat eman
behar balitz, hau izango litzateke: modu guztiz mugatu-
an erabiltzea horrelako esamoldeak, zehaztasuna beste bideren
batetik ezin salba badaiteke”*. Eta, askotan, zehaztasuna sal-
batzeko aski izan daiteke berdintasuna ukatzea: *Zu ez zara ni
bezain pobrea. Zu ez zara hain pobrea*.

*Oso gauza interesgarri bat, ezta?

Sintagma berean eta tartean adjektiboak daudela, nekez
ezkontzen dira elkarrekin zenbatzaileak eta maila-hitzak
(*hain, bezain, baino, oso...*). Horregatik ez dira egokitzat
jotzen honako esaldi hauek:

*Oso txosten kritikoa bat idatzi du.

*Ez nuen uste hain bi langile fin botako zituztenik.

*Zurea bezain auto bizkor bat erosi dut.

Hobe zenbatzailea ezabatzea, edo sintagma bitan zatitu eta
apozizio gisan jartzea:

*Oso txosten kritikoa idatzi du. Txosten bat idatzi du, oso kri-
tikoa. Txosten bat oso kritikoa idatzi du.*

Ez nuen uste hain langile finak botako zituztenik.

*Zurea bezain auto bizkorra erosi dut. Auto bat erosi dut,
zurea bezain bizkorra. Zurea bezain bizkorra den auto bat
erosi dut.*

*Lehen nuen lain zalantza dut orain

Nahiz eta adina, bezainbat eta horien baliokide dirudien, era-
bilera mugatuagoa dauka LAIN partikulak, aurretik destina-
tiboia eskatzen du eta; hau da, -TZEKO, -RAKO edo -REN-
TZAKO kasuak (-RENTZAT, ordea, ez): *Azterketa gaindi-
tzeko lain ikasi dut. Gabonetarako lain xanpain erosi duzu?*
Guztientzako lain ekarriko dut.

*Betidanik erabili bailitzan

Egia da idazle gutxi batzuen lanetan agertzen direla *bailitzan*
gisakoak, baina ez dira batere arkaikoak (nahiz horrela
jotzen zituen Euskaltzaindiak EGLU-2 liburuan), aski
berriak baizik. Gehienetan, hirugarren pertsonakoak dira,
batez ere *bailitzan* eta *bailuen* erabiltzen dira, eta, gainera,
aditz nagusi direla agertzen dira, ez laguntzaile.

Forma arazotsuak izaten dira, kausazko egiturekin erraz
nahasten direlako, eta, itxura guztien arabera, gramatika
legeen kontra eratuta daudelako, ez baita oso ohikoa *BAIT-*
aurrutzia eta -eN atzitzia biak batera ikustea. Horregatik, dio
orain Euskaltzaindiak EGLU-5 liburuan, *“bazter utzi beha-
rrekoak ez badira, bultzatzekoak ere ez dira”*. Hortaz, badi-
rudi hobe dugula *balitz bezala* egitura erabiltzea.

*Eta hori gutxi balitz...

Oso zabaldua dago, gaztelaniaren eraginez edo, gezurrezko
baldintza mota hau:

*Galdu zuen partida, eta hori gutxi balitz, barre egin zioten.
Berez, *balitz* horrek baldintza ondorioa eskatzen du (*litzate-
ke, luke...*), baina ez da inondik ere ageri, azpian dagoena ez
baita, inolaz ere, baldintza bat, konparazioa baizik. Hobe
honako hauek erabiltzea: *Hori gutxi balitz bezala... Hori
nahikoa ez zela... Hori ezer ez balitz bezala...*

*Zenbat eta gehiago ikasi, gero eta gutxiago dakit

Bilakaerak eta progresioak adierazteko, bi egitura ditugu:

*Zenbat eta gehiago ikasi, hainbat/orduan eta gutxiago
dakit.*

Gero eta gutxiago dakit.

Arazoa sortzen da bi egiturak nahastean, *orduan* edo *hainbat*
ezabatu eta *gero eta...* egitura txertatzen badugu, sortzen den
perpaua ez baita gramatikaren araberakoa. Lehenengo egi-
tura bi prozesuren arteko korrelazioa azaltzen da, adibide
horretan *ikastea* eta *jakitea*. Lehenengo prozesuaren aldake-
ta *zenbat eta ...-ago* esapidarekin adierazten dugu; bigarre-
narena, ordea, *hainbat* edo *orduan ...-ago* esapidarekin.
Bigarren egituraren ere bi prozesu ditugun arren, horietako
lehenengoa denboran aurrera egitea da beti, eta *gero* hitzak
azaltzen du; beraz, *hainbat* eta *orduan* hitzak ez bezala, ez
dagokio bigarren prozesuari.

*Nolakoa da euroekin erostea? *Txineraz aritzea bezalakoa

Euskaltzaindiaren esanetan, -TZEA gisako perpausei buruz
ez dago *NOLAKOA* galdetzerik, *ZER* baizik, eta, beraz, ez
dirudi predikatua *bezalakoa* izan daitekeenik. Izatekotan,
bezala edo *izango da*. Hortaz: *Zer da euroekin erostea?*
Txineraz aritzea bezala. Hala ere, lasai, zailagorik egin dugu
eta.

Aitor Gorostiza
HAEEko teknikaria

Jose Maria Satrustegi:

“Beldur naiz gaurko gure agintari askori ez ote zaion bost axola euskararen kultura, zeren eta horretarako laguntzak gero eta urriagoak dira”

Jose Maria Satrustegi arruazuarrak, Filosofia, Humanitateak eta Teologia ikasi ondoren, Etnologia hartu zuen lanaren ardatza. Herriaren nortasuna hizkuntzatik ezin bereiz daitekeenez, euskararen inguruan ere hausnar-keta ugari egin du, eta 1963. urtetik aurrera Orixek utzitako aulkia betetzen du Euskaltzaindian. *Fontes linguae Vasconum. Studia et documenta* eta *Cuadernos de etnología y etnografía de Navarra* aldizkariak sortu zituen bere garian, eta 1.100 lanetik gora argitaratu ditu, horien artean kontsultatuena, seguruenik, euskal izen-degia. Gaurko “Nagore”, “Ainhua” eta “Unai” guztiek hark egindako lanari esker dituzte beren izenak.

EUSKAL IZENDEGIAK

Guztira hiru euskal izendegi egin dituzu.

Bai, horietako bakoitza lege berri baten muga da. Legea zertxobait aldatzen zenean, berria ateratzen genuen, izen gehiagorekin, eta guztietan aipatzen da legea, gurasoek ikusteko.

Zaila izan al zen izendegi horiek ateratzea?

Jendeak ez du sumatzen zein historia dagoen horren atzean.

Lehen izendegia atera genuenean, 1972. urtean, legearen alde-

tetik ez zegoen inongo eskubiderik euskal izenak jartzeko: erdal itzulpenik baldin bazegoen, hori erabili behar zen. Horregatik bildu nituen ukatu ezineko hitzak: ama birjinen izenak eta Erdi Aroko izenak. Hamaika dokumentu eta paperen artean bilatu behar izan genuen. Lan izugarria hartu genuen paperak begiratzeko. Jendearen buruan ere aldaketa izan zen hura, adibidez “Aitziber” izena ordura arte ez zen pertsonekin erabiltzen. Oso aurrerapauso handia izan zen

pertsonen euskal izenak sartzea, pertsona ez baita mendia bezalakoa: mendiaren izena bakarrik aipatzen da mendiari begira zaudenean, pertsona berriz, munduan ibiltzen da eta joaten den tokira doala, haren izena aipatuko dute.

Jose Maria Satrustegik oso ditu gogoan garai hartan euskal izenen alde egindako ahaleginak.

Nik *Diario de Navarra*n orri bat idazten nuen astero. Han jartzen nuen aldia aldiko izen baten agerpena, jendeari belarria ohitzeko. Batean “Amaia”, bestean “Oier”... eta horrelako batean epaitegira eraman ninduten, epaile batek “Amaia” izena ez zuelako onartu, eta nik egunkarian izenaren alde egin nuelako.

Gero Franco hil zen eta Robles Piquer izendatu zuten ministro. Ni ordurako bildua nintzen eta harremanak nituen Piquerrekin, horregatik Villasanteri deitu eta esan nion: “Badugu orain sarrera bat Madrilen. Euskaltzaindiaren legeko pertsonalitate juridikoa eta izenak prestatu behar ditugu lehen baino lehen”. Eskatu genion elkarrizketa eta berehala hartu gintuen. Gauez, Costa Vascako trenean zirriborroak egiten aritu ginen, eta Robles Piquerri aurkeztu genizkionean esan zigun hurrengo ministroen bileran onartuko zituztela.

Esan nion horrenbeste presarik ez zegoela, eta berak erantzun zidan: “nor dago seguru hemen? Hemen nagoen bitartean egin behar da”. Eta orduantxe onartu zen lege berria, eta, horrekin batera, izen erlijiosoak eta beste-lakoak ere bai: mendi izenak, mitologikoak, historikoak, geografikoak... denak.

Kontuak atera itzazu zein iraultza izan den hori. Haurren izenen zerrendak hartu eta begiratu. Orain gehien erabiltzen diren lehenbiziko hamar izenen artean bat edo beste sartzeko da euskal-

duna ez dena, eta lehenbiziko horiek dauzkate milaka aipamen besteen gainetik. Eta hori garrantzitsua da euskaldunen nortasunerako.

Kolaborazio ugari egin duzu hainbat eta hainbat argitalpenetan. Nola ikusten duzu euskal prentsa?

Nik uste dut ikusi behar dela helburua, zer nahi den, eta horren arabera, mailak bereizi behar dira. Euskaraz irakurtzen ez duen jendearen zaletasuna bultzatu nahi badugu, horien psikologia hartu behar da kontuan: herria, ingurua, horien hizkuntzatik ahalik eta hurbilen den hizkuntza... Hortik hasten da; pasatuko gara gero beste maila batera.

“Euskaraz irakurtzen ez duen jendearen zaletasuna bultzatu nahi badugu, horien psikologia hartu behar da kontuan”

Eta komunikabide horiek zein euskara maila dute?

Euskara idatzian bi maila dauzkagu. Batzuek Euskaltzaindiaren arauak hiletik hileru hartu eta betetzen dituzte, eta ni konturatzen naiz orain Eusko Jaurlaritzak eta Nafarroako Gobernuak zehatz eramaten dutela arauen bidea, eta horrela finkatuko da euskara. Argitalpen askok hortik jotzen dute, euskara denok era berean erabilia. Baina hori ez da euskararen sustraia. Hori beharrezkoa dugu telebista edo irrati bat izateko eta denok elkar ulertzeko, edo eskoletako testuak bateratuak izateko. Baina horrekin batera, ezin dugu ahaztu euskalkien aberastasuna, egiazko balioa. Eta hor ez zaio Euskaltzaindiari sekula kasurik egin. Guk batua atera genuenean, lehenbiziko aholkua izan zen gure sustraia benetakoa euskalkia zela, eta gurasoak arduratu behar zirela beren euskara erakusten umeei, irakatsi behar zitzairen lehenbiziko hizkuntza etxekoa zela. Ez digute kasurik egin. Oso erraza da batua, bai, baina ez du bestearen aberastasunik. Alde horretatik, beste aldizkari maila bat dago, nolabait euskalkia zaindu nahi duena. Har ezazu *Arrasate Press* edo Markinan egon daitekeen irrati bat eta han herrikoa egin behar da, batua lantzea baino askoz zailagoa izan arren.

BATUA ETA EUSKALKIAK

Euskaltzaindian egiten duzun lanari dagokionez, nola balioesten duzu hiztegi batuari eta araei egin zaien harrera?

Guk uste baino errazago sartzan ari dira: arauak atera eta handik bi hilabetera ikusten ditugu idatzita. Horiek sartzea baino gauza zailagorik egin dugu.

Hiztegi batuari zenbait kritika egin zaio.

Beti agertuko da hori. Guk ere eztabaida handiak egin ditugu, eta asko sentitzen dugu hitzen batek aurretik beste bide bat hartua baldin bazuen, baina, adibidez, gauza bat da “ingurumena” eta beste bat “ingurugiroa”, eta bi hitzak behar ditugu. Askok sentitzen dugu. “Ingurumena” natura bezala hartu dugu baina “ingurugiroa” naturarekin ez den beste zerbaitekin ere badago. Arraten amaitzen den txirindularien lasterketara joan eta hor daukazu ez bakarrik ingurumen eder bat, baita giro jatorra ere. Eta naturak ez du girorik ematen, hori pertsonen egiten dute. Hizkuntza batek aberastasun horiek guztiak behar ditu.

Bestalde, beti hitz berriak asmatzen ibili behar dugu? Eta beti buztanak harrapatzen joan beharko azeriari? Guk beti hor arrapaladan? Euskarak duintasuna behar du. Esate baterako, “Defensor del pueblo”, nola esan behar dugu euskaraz? “Ombudsman”? Edo gaztelaniaz “defensor del pueblo” esaten delako guk morroi ibili behar dugu? Jakina, hitz berriak sortu aurretik, euskal bibliografian agertzen diren hitzak bildu behar dira, milaka urtez jendeak hitz horiek erabili dituelako. Adibidez, eman dezagun hitz bat euskalki batean baizik ez dela ibiltzen; eman dezagun herri batean bakarrik gorde dela, eta ez beste inon, eta inork ez duela ezagutzen, baina horren esanahia adierazteko beste hitzik ez daukagu euskaraz. Orduan, zer? Erdara hartu behar dugu? Hitz horiek bigarren hiztegiaren sartuko dira.

Motel al doa Euskaltzaindiaren lana?

Hori diotenak sar daitezela han, eta eman diezaietela erantzuna gauza horiei guzkiei. 20.000 hitzeko hiztegia... zuk uste duzu txantxetako gauza dela milaka fitxa aztertzea, jatorrasunaren aldetik egokiena zein den aukeratzeko? Erraz esaten du jendeak. Oraindik lan handia dugu. Orain hiztegiaren bigarren zatia aterako da: beste 25.000 hitz. Kontuak atera itzazu hitz batek 4, 5, 6 aldaera izan ditzakeela. Eta hori ez da zotza bota eta hau hartuko dugu. Ez, baldintza batzuen mendean jokatzen da, eta baldintza zehatzak. Gomendio bat eman aurretik, ez dakit zenbat galbahe-tatik pasatu behar den.

EUSKAL KULTURA

Nola ikusten duzu euskararen egoera Nafarroan?

Orain euskararen aurka oztupoak eta trabak jarri dira, laguntzak kendu eta abar. Egingo dute nahi dutena, baina gaurko egoera askoz hobea da gu lanean hasi ginenekoa baino. Orain dela 40 urte oso gutxi ginen euskararen alde lanean ari ginena, eta gazterik inor ez. Gaur ikastolak ditugu Tuteran, Tafallan... eta urtetik urtera euskara ikasi nahi duten haurren kopurua goraka doa. Alegia, hain gogor jarri dira, euskararen estatistikak ikusi dituztelako, horregatik politikarekin nahastu nahi dute dena zapuztu nahian, baina jendea dagoeneko ez dago hain lo. Horregatik larritu dira hainbeste Sanz-en mailakoak. Baina ez dute ezer egiterik, herriaren abiada irabazi dugu.

Eta euskal kulturarena?

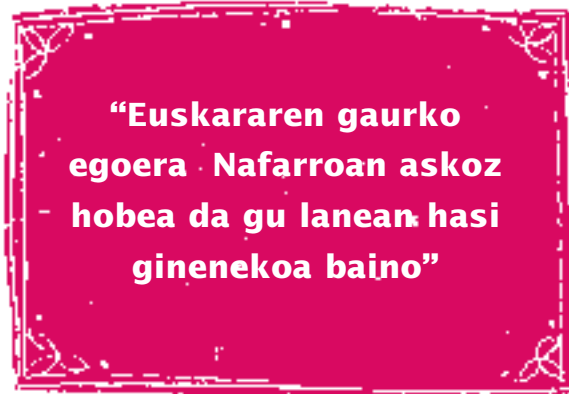
Orokorrean, lehen talde asko zegoen bai etnografia, bai arkeologia lantzeko. Gauza asko. Beldur naiz, ez dut esan nahi hala denik, baina beldur naiz gaurko gure agintari asko, eta

ez noa amets handien kontra, ez ote diren sartu diru-xahutze ikaragarrietan kulturaren izenean, eta ez ote zaien bost axola euskararen kultura, zeren eta bertako laguntzak gero eta urriagoak dira.

Ekaitza eleberrian hauxe idatzi zenuen: “Gure herria ez du inork hilko, gure utzikeria eta ez-axolaren etenez doa nortasuna galtzen”. Ez al da tragikoa?

Nik sinistuta daukat hori. Urdianera apaiz joan nintzen eta hor ikusi nuen herriko mutilak kanpora zihoazela: baserriko bizitzaren amaiera zen. Orduan idatzi nuen *Ekaitza*. Nobelaz jantzita dago, baina etnografia dago horren azpian, eta gero gertatu ziren gauza asko hor iragarri nuen. Nobelan agertzen den txakurra, herriaren sena da, geure burua txakurra bezala tratatu dugulako. Hor agertzen da nola etxekoek ez dioten txakurrari barrura sartzan uzten, baina egun batean kanpoko txakur dotore bat ekartzen dute eta hura bai, hura barrura sartzan dute. Geurean ere, kanpoko gauzak gurea baztertuko du? Nire iritziak biak batera, geurea eta kanpokoak, hartu behar ditugu zeren eta aurrera begira bizi behar dugu. Baina, beharbada, ez dugu oreka gordetzen. Liburua orain idatziko banu, beste amaiera bat emango nioke. Zorionez herriak bizi nahi du, baina ez dakit oraindik irabazi dugun.

Cristina Puelles
Kazetaria

AUTOIKASKUNTZA - ZERBITZUA

Santurtziko Udal Euskaltegiak euskara ikasteko zerbitzu berria jarri du abian: **gela@irekia** Autoikaskuntza-Zerbitzua. 2000. urteko urtarrilean hasi zen ikasbide honek ikasleen banakako segimendua eta laguntza ahalbidetzen du, hainbat material eskainiz eta norberaren etxetik edo lanetik Interneten bidez ikasteko aukera emanez.

Ikasbide irekia eta malgua

Taldekako ikaskuntza-sistema baino ikasbide malgu eta irekiagoa nahi duen orori dago zuzendua; ireki eta malgu izate hori ordutegiari ez ezik, ikasleak egin nahi dituen ariketa-motei eta landuko dituen hizkuntz arloei ere badagokielerik. Labur esanda, **gel@irekia** ikaskuntza bideratzeko beste modu bat da; eta ikasteko modu honi esker, ikasleak zer, noiz eta nola ikasi erabakitzekeo parada du.

Funtsean, mota askotako material-bankua da (material idatzia eta ikusentzunezkoa, erreala eta didaktizatua, paperean eta digitala), eta ikasleak erabakitzen du zein erabili eta zein eritmotan. Tutoreek helburuak ezartzen, berorien arabera ariketak aukeratzen eta, azkenik, egindako lana ebaluatzen laguntzen diote ikasleari.

Tutore hauek bere ikas-prozesuan sortzen diren hizkuntz zalantzak argitzeko aukera eskaintzen diote eta gainera mintzamenaren lanketa ahalbidetzen dute, beste ikasle batzuekiko mintza-saioak antolatuz, denentzat egoki diren orduetan.

Ikasleak bi aukera dauka autoikaskuntza-zerbitzua erabiltzeko: horretarako propio atondutako gelara etorri edo irakasleekin telefonoz, e-postaz edo "chat" delakoan bidez komunikatu. Eta, horretaz gain, Santurtziko Udal Euskaltegiak webgune bat eskaintzen die ikasleei eta euskalduntzean dabilzan guztiei, beti zabalik dagoen euskaltegi birtuala: www.santurtzieus.com

Era guztietako ikas-materialak, doan

Bertan, gaur egun, sarean dauden baliabideetarako sarbide erraza eskaintzen die internatei. Material errealeak (komunikabideak, literatura eta musika jorratzen duten webguneak...), kontsulta-materialak (hiztegiak, gramatikak...) eta material didaktikoak eskaintzen dituzten leku guztiak topatu ditu ikasleak sailkatuta. Eta irakasleak euskararen eta oro har bigarren hizkuntzen didaktikaren inguruko hainbat erakunderen webguneak izango ditu eskura loturen atalean.

Beste aldetik, eta nork bere kabuz ikastea ahalbidetzeko, zenbait ikas-material jarri du Santurtziko Udal Euskaltegiak

sarean. Euskaltzaindiaren arauen laburpenak, zenbait hitz gatazkatsu idazteko gomendioak eta *on line* deituriko ikastaroak: "Iniciación al euskera", "La comprensión en niveles iniciales", "Verbos", "Irakurmena lantzen goi-mailetan" eta "EGAKo idazlana". Erabat doan eta modu errazean ikaslearen ordenagailuan instalatzeko moduko ikastaroak dira horiek eta dagoeneko ehunka lagunek, irakasle zein ikasle, eskuratu dituzte.

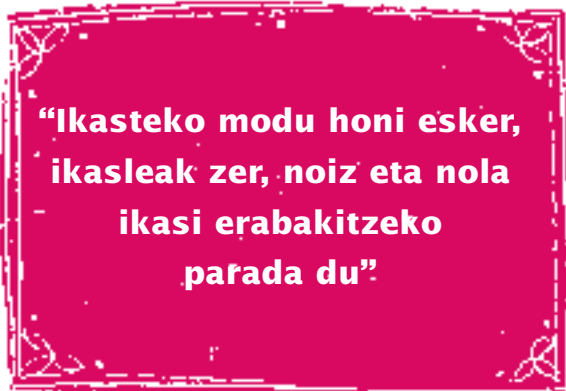
Azkenik, bi lan aterako dira argitara hemendik gutxira webgunea osatzeko: ariketa-bankua izeneko datu-basea eta ikasle-irakasleentzako foroak. Azken horiek topagune izan nahi dute euskara ikasi eta irakasten dutenentzat: ideiak eta arazoak konpartitu, materialak elkarri helarazi eta, oro har, euskalduntze-alfabetatze munduko partaideen arteko komunikazioa areagotzeko. Eta datu-baseak aukera emango die ikasle-irakasleei behar dituzten ariketak irizpide baten baino gehiagoren arabera bilatzeko, euskaltegiara hurbildu beharrik izan gabe.

Askotxo dira doaneko baliabide horiek erabiltzen dituztenak, milatik gora bisita izaten baitu www.santurtzieus.com webguneak hileroko. Beste aldetik, **gela@irekian**, abian jarri zene-

tik berrogeita hamar bat ikasle aritu dira eta, orokorrean, bi alderdi balorlatzen dute ongien: eguneroko bizimoduan izaten diren gorabeheretara moldatzeko erraztasuna (ordutegi zabala, eritmoa azkartu edo moteltzeko aukera norberaren egoeraren arabera...) eta arreta norbanakoari egitea (ikasle bakoitzarentzako ikas-planak, aholkularitza didaktiko pertsonala...).

Balorazioak balorazio, lan asko dago oraindik egiteko ikasbide berri horiek guztiak aurrera eramateko eta, oro har, Santurtziko Udal Euskaltegiak eskaintzen duen zerbitzu publikoaren kalitatea etengabe hobetzeko, euskal gizarteak dituen beharrezanez ahalik eta egokien erantzutea baitu xede nagusi herri-erakunde honek.

Cristina García
Santurtziko Euskaltegiko zuzendaria

Eleaniztasuna eta idazketa elebiduna

Eleaniztasunari eta Teknika Legegileari Buruzko Sinposioan hamabost hitzaldi eta lau mahai-inguru izan baziren ere, eta adituen azalpen guztiek tokia merezi arren, atal honetan batzuen iritziak besterik ez dugu jaso. Horrela, Michel Doucet, Georges Lüdi, Jesús Prieto de Pedro, Carles Duarte i Montserrat eta Jon Agirrerekin hitz egin dugu. Besteak beste, Kanadan elebitasunak eta Suitzan eleaniztasunak sortzen dituen zenbait arazo, eta legeak itzultzeko erronkak azaldu zaizkigu elkarriketara.

ITZULPENETIK IDAZKETA ELEBIDUNERA (CORRÉDACTION)

Michel Doucet
Kanadako Monctoneko Unibertsitateko Zuzenbide Fakultateko irakasle doktorea

Estatu batek berdintasuna aitortzen badio zenbait hizkuntzari eta hizkuntza horietako

eledunek justizia-arloan beren hizkuntzaz baliatzeko eskubidea dutela onartzen badu, obligazioa du eskubide hori hizkuntza horretan erabil ahal izan dadin behar diren bitartekoak jartzeko. Herritarrek beren eskubideak erabiltzeko ezinbesteko duten informazio juridikoa beren hizkuntzan lor dezaten Estatuak jarritako bitarteko bilakatzen da itzulpena orduan. Itzulpena, beraz, berdintasun juridikoa lortzeko igaro beharreko aldi edo urratsa da, batez ere zuzenbidea hizkuntza bakarrean agertzen den araubide juridikoetan.

Itzultzaileen eginkizuna, hasiera batean, probintzian indarrean zeuden legeak itzultzea zen; ez zuten inolako parterik hartzen legeen idazketan. Lege-proiektu berrietan ingeleseko bertsioa idazten zuenarekin nolabaiteko lan-harremana izatea lortu zuten, eta, horrela, eskuarteko idazketan lan-trukean jardutera iritsi ziren itzultzaileek eta idazleek. Itzultzailearen partaidetza, beti ere, iruzkin batzuk egitea besterik ez zen.

Nouveau-Brunswick-en *Hizkuntza Ofizialei buruzko Legeak* ezarri zuen aginte bera zutela legeek eta arauak ingelesezko edo frantsesezko bertsioan; epaileek ere, legegilearen asmoa interpretatzeko, gero eta gehiago erabiltzen zuten legeen eta arauen frantsesezko bertsioa. Harrezkero funtsezkoa da bi bertsioak, frantsesa eta ingelesa, arreta beraz prestatzea eta bata ez dadila izan bestearen itzulpen hutsa. Horren ondorioz, frantsesez idazteko lanpostuak sortzea erabaki zuen gobernuak. Erabaki horrek aldaketa garrantzitsuak eragin zituen erredakzio-jardunean. Orduz geroztik, lege edo arauen dosier berri bat zabaldukoan, idazle frankofonoak, bere lankide anglofonoak bezalaxe, dokumentu bilduma oso bat jasotzen du idazten hasteko. Kontua ez da ingelesez idatzitako legeak itzultze hutsa, baizik eta lege- edo arau-proiektua inguratzen duten gorabeherak barruan hartzea. Idazketa elebiduna (*corrédaction*) dugu aurrean, legeak idazteko teknika berria, itzulpenaren ordezko izango dena.

Itzulpengintzak garrantzizko egitekoa du oraindik ere terminologia juridikoaren eta jurisprudentziako zuzenbidearen garapenean, baina aurkariak irten dio zuzenbideko gaiak hizkuntza bat baino gehiagotan idazteko horretan; lege-arloko aurkari hori idazketa elebiduna da. Hain zuzen, Kanadako Justizia Ministerioak, 1978an, lege-erredakzioak modu berri batean bideratzea erabaki zuen: idazketa elebidunean (*corrédaction*) alegia. Harrezkero, Kanadako lege-proiektu guztiak legelari bikote batek idazten ditu: bata frankofonoa da, Quebec-eko zuzenbidean aditua normalean, eta anglofonoa bestea, *common law* tradizioko eskuarki.

Idazketa elebidunaren bidez, hizkuntza ofizialeko bi komunitateek lehen aldiz hasi dira parte benetan hartzen legeak eta arauak egiten. Frantsesez idatzitako legeak eta arauak ez dira eskuratuko ingeleseko bertsioaren kopia gisa itzulpen bezala. Idazketa elebidunaren bitartez zilegitasun handiagoa ematen zaio legeen frantsesezko bertsioari. Izan ere, frantsesezko bertsioa ingelesaren itzulpen hutsa zenean, pribilegiotzat jo zitekeen frantsesezko testuari aitortzen zitzaion baliokidetasuna. Aurrerantzean, idazketakide frankofonoak ez du ibili beharrik, itzultzailea ibili ohi zen bezala, idazle anglofonoaren asmoaren bila, izan ere, eta hain zuzen, idazketa elebiduna legegilearen asmoa bi hizkuntzetan eta aldi berean jasotzean datza eta.

LEGEGINTZAKO TEKNIKA ETA IDAZKETA ELEBIDUNA EUSKARAZ

Jon Agirre
HAEko Itzultzaile Zerbitzu Ofizialeko burua

Orain dela lau urte egin genuen azterlanaren arabera, Eusko Jaurlaritzan sortzen zen paper idatziaren jatorriz-

ko hizkuntza gaztelania zen %99an eta euskara %1ean. Beste datu interesgarri bat ere atera genuen: produkzio idatzi guztiaren %16 azaltzen zen elebitan. Ehuneko horretan sartzen zen, jakina, Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian argitaratu beharrekoa, herritarrei bidaltzen zaizkienak, euskaldunari euskaraz erantzutea, publizitatea, argitalpenak eta, gutxi gorabehera, euskararen legean nahitaez elebitan behar duela

ezartzen dena. Gainerako %84 elebakarra, batez ere, barruko paper eta txostenei zegokien. Datu horiek ikusita, ezingo du inork esan –egiari iruzur egin barik– erdaldun elebakarrak baztertua daudenik; ez, behintzat Jaurilaritzak bazterturik. Espero izatekoa da, honezkerok, hobetuko genuela datu horiek.

Elebitan egiten den guztia itzulpenaren bidez egiten da. Kana-dan-eta erabiltzen den idazketa elebiduna oraindik ez da heldu gurera, baina helburu horretarantz jo beharko genukeenez, ildo horretan urratsak egiten hasi behar dugu epe labur samarrear, daukagun egoeratik abiatuz: itzulpenetik abiatuz, hain zuzen. Alde batetik, gure bizitzako eremu bat arautzeko premia ikusten den unetik bertatik, lege, araudi, dekretu edo dena delako arau horren zirriborro-prestatzaileak Itzultzaile Zerbitzu Ofizialari jakinarazi beharko dio, hasi-hasieratik arloko terminologia lantzeko eta testua lantzen parte hartzeko. Idazketa elebiduna ez, baina hurbilketa handia izango litzateke. Bestalde, itzulpen-memoriei esker, gaur egun ez dago itxaron beharrik azken idatzaldia prest eduki arte testu bat itzultzen bidaltzeko. Horrela gutxiago atzeratuko da lege-asmoa Legebiltzarrerara bidaltzea. Askok itzuli beharri egozten diote atzerapenaren errua. Ez dira konturatzen itzulpenak ez duela ezer atzeratzen; ez, behintzat, gaztelaniaz idazteak baino gehiago. Alegia, legea idatzi behar dela erabakitzen den unean bertan idazketaren egutegi edo kromograma egiterakoan itzulpenari eta zuzenketari behar duen beste denbora emango zaio, legea idazteko prozesu osoaren fase bat gehiago bezala; itzultzea ez delako azkenean eta lehenbailehen egin beharreko izapide hutsa, lege-balio ofizial osoa izango duen beste testua idazteko baino. Beraz, itzulpenari garrantzia ematea (lege-idazketaren prozesu osoan itzulpenari eskaini zaion denbora-proportzioak salatuko du zenbateko garrantzia eman zaion) legerari berari eta segurtasun juridikoari garrantzia ematea da, hau da, herritarrei bere garrantzia aitortzea.

Itzultzaileak legearen testua euskaraz idazterakoan, gaztelaniazkoa kontuan hartuko du euskaraz eman behar dituen arauak zeintzuk diren jakiteko; baina ez du erabiliko, nahitaez, arauok erdaraz eman diren modu berean emateko. Gaztelaniazko testu-zirriborrea funtzionario erdaldun batek idatzi du, bere estiloan: gaur-gaurkoz gaztelania mordoilotik hurrago sarritan. Beste batek egin balu, arau berbera beste modu edo estilo batean idatziko zuen. Funtzionarioa ez da legegilea baina lege-asmoa idatzi du; era berean, itzultzailea (funtzionario euskalduna) ez dago behartuta haren modu eta estilo imitatzerara. Itzultzailea ere ez da legegilea, baina bai lege-egilea, gaztelaniazko testu-zirriborrea idatzi duen funtzionario erdalduna bezainbestekoa, eta euskara gaztelaniaren mendean ez dagoenez, itzultzailea funtzionarioaren mendean ere ez, askatasunez jokatu behar du (testuaren formaz ari naiz, jakina, ez legearen mamiaz). Hau hala da, gizarte eta administrazio elebidunetan. Honaino Jaurilaritzako prozesuaz jardun dut.

Azkenik, legebiltzarkideek legea eztabaidatzen eta onartzen dutenean –orain Legebiltzarrean gaude–, euskarazko testuari ere arreta eskaini beharko liokete, legearen testu ofizialaren balio erdia euskarazkoak baitauka. Itzultzaile onak eta profesionalak izanik ere –eta halakoak dira bai Jaurilaritzakoak bai Legebiltzarrekoak–, legegileak ezin dio bere erantzukizunari muzin egin: ehunka orduren ondoren alderdien artean kostata adostutako testuen ñabardura asko galdu egin baitaitezke bilera horietan egon ez den itzultzailearen esku adituak umezurtz utziz gero.

HIZKERA LEGEGILEA AUTONOMIEN ESTATUAN

Prieto de Pedro

**Administrazio Zuzenbideko
irakaslea eta**

UNEDeko errektoreordea

Hizkera juridikoaren distorsiorik nabar-menena hauxe da: hizkera berezia izan beharko lukeela –objektibotasunez, in-

personaltasunez eta zehaztasunez adierazia–, baina talde profesional jakin batzuen hizkuntza izateko bidean dagoela, legea interpretatzea eginkizun nagusi duten abokatu, epaile eta politikoen hizkuntza. Ondorioz, hizkera tekniko eta zehatza argot bihurtzen da, gizarteko gainontzeko taldeen eskura ez dagoen botere-tresna, ezkutuko kode hori ulertzen ez dutenak baztertzeko mekanismoa.

Hizkera juridikoarekin jarraitu aurretik, garrantzi handiko bi gai aztertu nahi ditut. Hizkuntzei babesa emateak botere publikoaren esku hartzea dakarrela kontuan hartuta, nola konpondu esku hartze horren eta askatasunaren arteko gatazka? Gai korapilatsua da. Merkatu librea eta adierazpen-askatasuna ez dira nahikoa hizkuntzei babesa emateko. Hizkuntza, dimentsio indibiduala izan arren, izate kolektiboa da, ez indibiduala; hala ere, gehiegizko esku hartzeak eskubide indibidualak urratzea eragin dezake. Nire ustez, sustatze- eta bizkortze-politika, hau da, hizkuntza gutxituen aldeko diskriminazio positiboa bideratu behar da, baina herritarren askatasuna kolokan jarri gabe, herritarrei baitagokie aukera linguistikoa egitea.

Beste aldetik, eta bigarren gaiari helduta, autonomia estatutuek lege-testuak bertsio elebidunean idatzi eta argitaratzeko agintzen dute. Eta Estatuaren legeak, zer? Orain arte, gaztelaniaz bakarrik eman dira argitara, baina, ez ote dira horiek ere bertsio elebidunean argitaratu behar? Koofizialtasunak ez du horretara behar-tzen, aplikazio-eremu mugatua baitauka: autonomia erkidegoa. Dena den, Estatuak bere legeak hizkuntza koofizialean argitaratzea integrazioan aurrera egiteko neurri sinboliko garrantzitsua litzateke. Integrazioa ez da bakarrik autonomia-erkidegoek euren lurraldeetan bete beharreko zeregina, ezta Estatuak autonomia erkidegoen lurraldeetan duen betebeharra ere, Estatuak bere lurralde osoan duen egitekoa baizik.

Hizkera juridikoa hartuko dut berriro hizpide. Argitasuna, zehaztasuna eta zuzentasuna dira hizkera horrek izan behar dituen ezaugarri nagusiak. **Argitasuna** estatu demokratikoarekin dago lotuta: legea, herriaren nahiaren adierazpidea izanik, herriak ulertzeko moduan adierazi behar da. **Zehaztasunak** segurtasun juridikoarekin du zerikusia. Zuzenbideak, zientzia den aldetik, hizkera zehatza dauka, baina oreka ere behar-beharrezkoa du, legegilea zuzenbideko profesionali ez ezik herriari ere zuzentzen baitzaio. **Zuzentasuna** kultura-mailarekin dago erlazioaturik. Zuzenbideak ezin du hizkuntzaren erabilera okerra eragin. Legelariak zuzentasun linguistikoa zaindu behar du dotoretasunez eta hizkuntza-baliabideen erabilera orekatuz, eta ezin du ardura hori testuak idazten dituztenen esku utzi.

Egun, errealitatea ez da berdina erkidego guztietan, baina nire irudiko, espero baino aurrerapauso gutxiago eman da. Oraindik,

bide luzea dago egiteko. Gainera, gaur egungo lege-produkzioa ikaragarri ugaldtu eta Zuzenbidea industria bihurtzeraino masifikatu da. Horrek guztiak ez du arauak behar bezala idazten laguntzen. Argi dago, beraz, akatsak ez daudela berez hizkuntzetan, legegileek egiten dituztela baizik.

Premiazkoa da prestakuntzako, ikerkuntzako eta lege-testuak idazteko prozeduran parte hartzeko jarduerak areagotzea. Idazteko orduan, sormena da batzuek daukaten berezko dohaina, baina zuzentasunez idaztea prestakuntzako prozesuen eta esperientziaren bidez lortzen da. Botere publikoak sustatu behar ditu trebakuntza-prozesu horiek, baldin eta funtzionarioek eta politikoez, ezinbestean, erdipurdiko testuak sortu behar dituztela uste ez badu.

LEGEAK ITZULTZEKO ERRONKAK: KATALUNIAKO ESPERIENTZIA

Carles Duarte i Montserrat
Kataluniako Generalitateko Lehendakari zuzendaria

Katalunian bi hizkuntza dira ofizialak (Aran haranean izan ezik, bertan aranesa ere –okzitanieraren aldaera– ofiziala da), eta horrek lege-testuak bertsio elebidunean ematearen beharra eragintzen du.

Beraz, lege-testuak katalanetik gaztelaniara zein gaztelaniatik katalanera itzultzea ohiko zeregina da. Egoera horrek irizpide batzuk onartu eta hedatzea eskatzen du, eta horretarako, hizkuntzalari eta legegileen arteko adostasun zabala behar da, horrek lagunduko baitu dokumentu guztiak itzultzeko orduan lortu beharreko koherentzia lortzen.

Itzulpen juridikoen ohiko joera, Merkataritzako agirien itzulpenean ez bezala, eta are gehiago literaturako lanen itzulpenekin alderatzen badira, hau da: sorburuko testuan erabilitako irtenbideetatik urruntzen diren irtenbideak xede-testuan saihestea; hala ere, xede-hizkuntzaren estiloak berezkoak dituen irizpideak errespetatu behar izaten dira, eta komunikaziorako zehaztasuna eta segurtasuna zaindu.

Generalitateak badu erakunde bat administrazio-hizkeraren eta hizkera juridikoaren gaitan aholkua emateko (egun, Kultura sailburuaren 1999ko urriaren 21eko agindu baten bidez arautua): Administrazio-Hizkeraren Batzorde Aholkularia. Erakunde horrek gai horien inguruko bi dokumentu egin eta zabaldu ditu. Dokumentuetan, izenak, izendapenak eta toponimoak, eta araututako gaztelaniatik katalanera itzultzeko irizpideak finkatu nahi izan ditu. Horrela, arlo horretako itzulpenak egiteko ildo orokor eta lagungarriak ezarri dira.

Hizkera juridikoa modernizatzeko bidean dago. Katalana, euskara eta galiziera erabilera ofizialetara eramateko egin den gogoe-ta prozesuak lagundu du bilakaera hori. Hizkera juridikoaren

gaurkotze horrek katalanezko eta gaztelaniako hizkera legegileen arteko hurbiltasun estilistikoa errazten du. Gainera, badago beste eragile lagungarri bat: bi hizkuntzek gogo onez hartu dituzte beste herrialde batzuetan hizkera eta teknika legegilearen arloan izandako aurrerapausoak. Europako Batasuneko kide izateak jarrera hori hartzera bultzatzen gaitu, ia ezinbestez.

HIZKUNTZAK ETA ZUZENBIDEA INGU-RU FEDERAL ETA ELEANITZ BATEAN: SUITZAKO KASUA

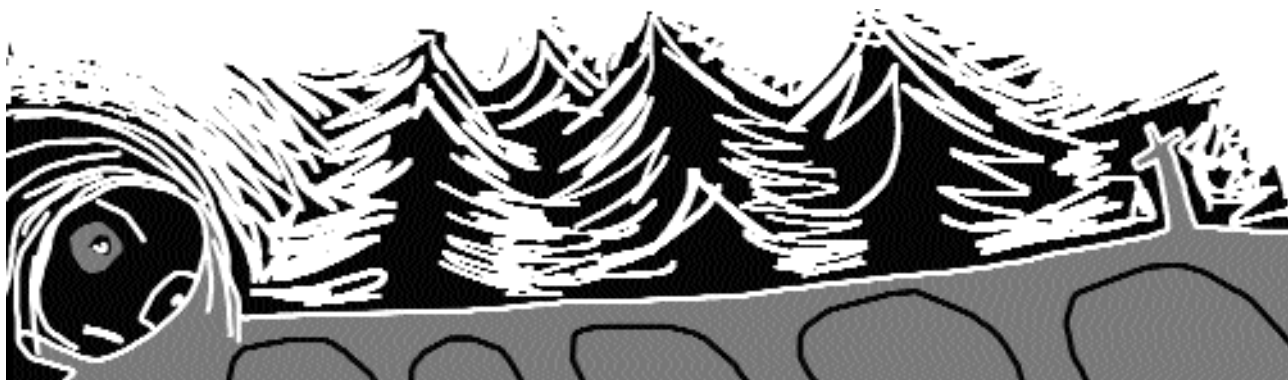
Georges Lüdi
Basileako Unibertsitateko Hizkuntza Erromanikoen Mintegiko irakasle doktorea

150 urte baino gehiago dira 1848ko Konstituzioa onartu zela, eta egun, Suitza ez da laueleduna, eleanitza baizik; 1990eko Errolda Federalaren datuen arabera, suitzarren %8,9k nazionala ez den hizkuntzaren bat zuten komunikazio-tresna nagusizat. Gainera, hizkuntza nazionalak hitz egiten dituzten asko euren eskualdetik kanpo bizi dira, bai eta bertan lan egin ere: alde frantsesean, frantsesa ez den beste hizkuntza batean mintzatzen direnak, hau da, alofonoak, %22,9 dira, alde italiarreen %16,9 dira, alde alemaniarreen %14,3, eta retorromanoan %26,7.

Hala ere, eskualdeek integrazio lan handia egiten dute, eta horren adierazle honako hau dugu: nazionala ez den talde linguistikoko bateko kideen artean, asko dira bizi diren eskualdeko hizkuntzan egunero-egunero hitz egiten dutenak, bai etxean, bai lanean, bai eskolan. Halaxe gertatzen da talde linguistikoko horrek eskualdean hitz-kopuru handia duenean ere. Suitzan nazionalak ez diren bost hizkuntza daude: gaztelania, portugesa, hizkuntza eslaviarra, turkiera eta ingelesa. Hala ere, kanpotik joandako pertsona ugari bizi diren eskualdeko hizkuntzan hitz egiten dute, bai lanean, bai familian, bai eskolan. Pertsona horiek integrazio linguistikokoaren adibide garbia dira. Integrazio hori, gehien bat, lurraldetasun-printzipioari esker lortu da. Eskualde linguistikoko bakoitzean, hizkuntza ofizial bakarra dago, retorromanoan izan ezik. Leku batzuetan badira salbuespenak, esate baterako, Bruselan eta Friburgen bi edo hiru hizkuntza ofizial daude.

Lurraldetasun-printzipioak XIX. mendetik arautzen du Suitzako zuzenbide linguistikoa, Konstituzioan oraintsu sartu bada ere. Printzipio horrek herrialde laueledun horretan ikuspuntu eleanitza bultzatzen du. Herritarrek eskubidea dauka hizkuntza bakarra erabiltzeko eta herri-administrazioaren maila guztietako zerbitzuak bere eskualdeko hizkuntzan jasotzeko. Dena den, printzipioa ez da alderantziz aplikatzen: eskualde alemaniarreko tokiko administrazio jakin batean frantsesez eginez gero (frantsesa konfederazioko hizkuntza ofizialetako bat da), ez dute erantzungo edo alemanez egingo dute, langileek frantsesez jakin arren.

Hiletarena

Bulegokide baten amaren hiletara abiatu da Karlos. Gero eta maizago izaten da halakoetan: adina, jakina. Batzuetan zentzu handirik gabeko kontua iruditzen zaio: izan ere, pentsatzen du Karlosek, halako gehienetan hildakoa ez duгу ezaguna, eta obligazioz joaten gara, gurekin nolabaiteko harremana duen horrekiko errespetu edo elkartzunez. Gizarte-konbentzio bat gehiago. Bestalde, Karlos ez da bulegokide horren, Jaimeren lagun handia; ondo pentsatuta, mania pixka bat ere badiola esango luke. Bi mahai harantzago egiten du lan, eta hamaiketakoa elkarrekin hartzen dute, beste zazpi lagunekin, lantoki pareko kafetegian, Lakuan. Nahikoa eta soberan haren amaren hiletara agertzeko.

Karlosek ez du meza zutik entzun nahi eta goiz atera da etxetik, hiletetan elizak berehala bete ohi dira eta. Parrokiaren izena ezaguna egiten bazaio ere, ez daki zehatz-mehatz non dagoen; oinezkoren bati galdetu beharko dio. Izan ere, auzoa ezagutzen du, edo ezagutzen zuen, hantxe bizi izan baitzen ikasle garaian, alokatutako pisu batean. Eliza ikusita izango du aurretik. Bitxia egiten zaio langile auzo horretara aspaldidanik itzuli ez izana: Anak eta biek lehenengo etxea erosi zutenetik, gutxienez, edo lehenagotik akaso, karrera bukatu ondorengo lehenengo urtean beste etxe batera aldatu baitzen laneko kide batzuekin.

Auzoaren isilpeko muga markatzen duen zubia zeharkatu eta berehala erakutsi diote non dagoen parrokia, eta tupustean gogoratu da bidearen eta eraikinaren hala-moduko deskribapena entzundakoan: Karlos egona da eliza horretan. Gutxitan, baina egona da. Aspaldian, noski, oso aspaldian, oraindik mezatarra joaten zenean. Burua astindu du, gogoeta mutur bat uxatu nahi balu bezala. Kanean hotz egiten badu ere, beroa sentitzen hasi da soingaineko zaharraren azpian. Ziur dago gogoetak itzultzea egingo duela, gupidarik gabe, eliza barruko isiltasunean. Ate ondoan eskelaren fotokopia handitua dago, txintxetez itsatsita: «Josefa Pérez de Albéniz. Goian bego».

Kanpoko itxura ez diote aldatu tenpluari, pintatu berri badute ere: proletargo-auzo bateko handitasunik gabeko eliza da, dena porlan, dena aluminio, dena antzinako estilo arkitektonikoen imitazio merke eta nahasia. Barrua, orde, soila da bere altasunean. Karlosek gogoan zuen bezala hain justu.

Oso Kontziliostekoa. Zurezko habeak, gurutze biluzi bat aldare atzean, noizean behin aldatuko duten Bibliako esaldi bat plastikozko letra erraldoiez osatua Ebanjelioaren aldean: «Zeuen gogo-bihotzak berritu eta giza izaera berria, Jainkoaren irudira sortua, jantzi behar duzue (Ef. 4, 22-24)». Erretaula barroko edo sasibarrokoein irudiekin entretenit daitezke eliza gehienetan, besterik ez bada; aszetismo horretan murgildurik, ezta hori ere.

Karlos eseri da, bakar-bakarrik, atletik gertuen dagoela iruditzen zaion banku-lerroan. Ez du laneko inor ikusi, ezta hildakoren familiakorik ere. Aldare aurrean ez dute hilkutxa jarri oraindik, harentzat lekua egin dutela badirudi ere. Goizegi heldu da, ez dago dudarik: belaunikatutako bospasei atso besterik ez daude elizako hiru nabeetan banaturik. Ia-ia belaunikatu da bera ere.

Eserita, garai haietako sentsazioak itzultzen zaizkio burura, arrapaladan. Bere zalantza amaiezina. The Chameleons taldearen doinu hura. Kandela piztuaren dirdira, alfa eta omega, omega eta alfa. Eliztarrak kantuan aritzeko zuten geroz eta joera txikiagoaren aurreko amorrua: sinisten badute, pentsatzen zuen Karlosek, zergatik ez dute kantatzen? Zergatik egiten dute neuk bezala, isildu, burua jaitsi? Nik bezala, dudak dituztelako? Edo Jainkoarengandik egin beharko litzatekeen gutxiengoa egiteko gai ere ez direlako?

Jende gehiago sartu da elizan, baina Karlosek ez du oraindik lankiderik ikusi. Beste bero bafada bat sentitu du: Karlosek aspaldi erantzi du zamarra, eta jertsea kenduko duen ala ez eztabaidatzen ari da bere buruarekin. Ez zaio bidezkoegi iruditzen, azpian daraman alkandora koloretsuegia delako, hileta batean erakusteko bederen. Orduan ere bero egiten zuen, mezara joan zen azkenengoetan. Azterketak gertu ziren, eta nork esan zezakeen Zeruaren laguntza pittin bategatik erreztzea soberan zegoenik? Amonak, jaioterrian, kandela bat pizten zion Ama Birjinari Karlosek egin behar zuen etsamina bakoitzeko. Txorakeriak ziren, ezbairik gabe, baina inoiz ez da jakiten...

Aurrean eseri berri zaion familia udatiarrez jantzita dago. Karlosek minutu batzuk behar izan ditu horretaz jabetzeko, eta pentsatu duen lehenengo gauza izan da horrek jertsea

erantzeko aukera ematen diola, bere manga motzeko alkan-dora ez baita gizonaren tergalazko jaka baino argiagoa. Hain da handia beroa, bero madarikatua. Alarmak beranduago piztu zaizkio buruan, apaiza sartu eta konkurrentzia urria harrera egiteko altxatu denean. Ez du ezagunik somatu. Alboetako beirateetatik sartzen diren argi-izpiak ez dira arratsaldeko ordu horretan pizturik egon beharko luketen kaleko farolenak, eguzkiarenak baizik. Udako eguzki batenak, hain zuzen ere. Aldare ondoan ez dago hilkutxaren arrastorik ere.

Istant horretan konturatu da. Hamabi urte lehenago da. Igande hartan dago, mezatara gehiago ez joatea erabaki zuen egunean. Izan ere, oraindik ez du erabakia hartu, ondo gogoratzen baitu tenplutik ateratzean esan ziola bere buruari: «Ez naiz gehiago itzuliko»; baina zertarako engaina, gauza horiek ez dira egun batetik bestera deliberatzen, ordurako bazekien ez zela itzuliko. Karlosek une dramatiko bat behar zuen, eta hori da oroitzen duena. Oraindik gertatu ez den zerbaiten oroimena.

Ekaina da. Etzi Estatistikako azterketa du. Galderak zeintzuk izango diren gogoratzen du; oraindik astia du gaiak errepasatzeko eta orduan izan ez zuen aprobatua eskuratzeko: ikasgai hura irailerako utzi zuen. Eta, tupustean, bere historia alda dezake-ela konturatzen da. Azterketa erraz gaudituko duela, eta udara horretan oporretara joan ahal izango dela, koadrilakoekin, Santio bidea bizikletaz egitera, amak ez duela baimena ukatzeko aitzakiarik izango, ez dituela arratsaldeak liburuen aurrean pasatuko etxean entzerraturik.

Bizitzan zehar hartu zituen erabaki batzuk berriz hausnartzeko aukera izan dezake Karlosek. Anarekin ez litzateke hain goiz ezkonduko, adibidez, bakarrik bizitzea zer den jakin nahiko luke, lotura eta ardura gehiegirik ez izatea. Anak ez luke halakorik onartuko, ziuurrenik, eta Karlosek ez daki harremanak zenbat iraungo lukeen elkarrekin bizitzera arin joango ez balira. Izan ere, Karlosek ez daki bere burua trantze horretan jarri nahi duen ere. Ana hemendik gutxira ezagutuko du –ondo gogoan du–, adiskide batzuek antolatutako afari batean: hari kasu gehiegirik egingo ez balio, edo –erradikalagoa izanik– afari horretara joango ez balitz, etorkizuna oso bestelakoa izango litzateke.

Estatu Batuetara master hura egitera joango litzateke; Jaurlaritzan hasi eta hilabete gutxira eskainiko diote, baina lanpostua galtzeko beldurrez-edo, ideia baztertuko du. Beno, ez du zertan baztertu behar, oraindik ez baitiote ezer esan, urte batzuk falta dira horretarako. Eta ez luke iazko hankasartze hura egingo nagusiaren aurrean, ahal duen guztia egingo du hori ez gertatzeko... hartuko dituen erabaki berri guztien ondoren egoera horretara helduko balitz, bederen.

Aukeraz beteriko bide bat ikusten baitu Karlosek. Ekidingo duen egoera bakoitzak, egingo duen hautu ezberdin bakoitzak beste norabaitera eraman dezake, oso ezberdinak izan daitezkeen helmuga ezezagunetara. Gainera, orain ezagun ditu lehen ez zekizkien hainbat gauza. Nork irabaziko dituen hurrengo Futbol Txapelketak, eta hauteskunde guztiak. Berlingo harrisia eroriko dela. Ebakuntza arrakastu horrek ez duela bere ahizparen bizitza salbatuko.

Erabakia hartu du. Badaki zein izango den elizatik atera eta egingo duen lehenengo gauza. Ezberdin egingo duen lehenengo gauza.

Karlos bere baitara itzuli denean elizan hotz egiten duela sentitu du, ez hotz handiegia, egia esan, soinean daraman Burberrys beroki dotoreak ondo estaltzen baitu bere gorputza. Bere bizitza oso bestelakoa izan bada ere, han dago berriro, Josefa Pérez Albeniz gaixoaren arimagatik egingo den mezan. Baina oraingoan ez da joan Julianen ama zelako, Julian ez baita, bizitza berrian, Karlosen lankide: Josefa hura Silbia bere bigarren emaztearen bizilaguna izan zen luzaroan. Karlosek ez du uste kasualitatea denik. Silbia harritu egin da Karlosek hiletara lagunduko diola esan dionean, eta are gehiago eliza barruan itxarongo diola gehitu duenean: ez duela meza zutik entzutea atsegin, azaldu dio, eta horregatik joaten dela goiz elizkizunetara, tenplua bete baino lehen.

Bai, Karlosen bizitza bestelakoa da. Ez zuen karrera amaitu. Behin dibortziatu, eta bitan ezkondu da. Bi seme-alaba ditu, eder askoak, Junkal eta Eñaut, sei eta lau urtekoak. Ez du lan egiten Jaurlaritzan, udaletxean baizik. Ez zen Estatu Batuetara joan, inork ez zion bekarik eskaini. Noizean behin, Ana topatzen du kalean, eta ahalegin itzelak egin

behar ditu ez agurtzeko. Txakur batekin ikusi izan du, noiz edo noiz, etxe ondoko parkean. Ez du gogoan maskotak atsegin zituenik. Izan ere, kontrakoa esango luke, horri buruzko elkarrizketarik izan zutenik uste ez badu ere. Beste bizitza hartan.

Edozelan ere, hileta horretara itzuli da. Etxean geratzea zeukan, baina han dago. Bidea azkeneko aldia baino bizkorrago egin du, eta ez dio inori ezer galdetzeko beharrik izan. Aurreko aldia bezala, jende gutxi dago barruan, belaunikatutako bospasei atso besterik ez. Eserleku berean jesarri da. Ez dauka itxaropen berezirik, ez du gogoeta sakonik egin hara abiatu aurretik. Aire bafada beroaren zain dago, besterik gabe. Berriro helduko den ziur ez badago ere.

Iban Zaldúa
Idazlea

Bigarren zutaberako itzulpena

Euskal administrazioaren joera testuak bi zutabetan aurkeztea da: alde batean hizkuntza bat eta beste aldean, bigarren zutabea moduan, beste hizkuntza. Ez dago esan beharrik gehiengotan itzulpenaren bidez egiten dela hori, jatorriz gaztelaniaz dauden dena delako idatzi, ohar, iragarpen edo egiaztagirien euskarazko ordainak bigarren zutabearen jarrita.

Itzulpenik onena itzulpen-itxurarik ez duena da

Bi zutabetako bat izan daiteke originalarena eta bestea itzulpenarena edo bat izan daiteke gaztelaniazkoa eta bestea euskarazkoa, edo bat izan daiteke euskarazkoa eta bestea gaztelaniazkoa.

Denetan, edozelan ere, originalak agintzen du; hau da, gehiengotan gaztelaniak. Gogora dezagun itzulpena egiten dugunean morrontzarik ez dugula izan behar gaztelaniarekiko, hau da hizkuntza originalarekiko. Idazkerak libre eta askea izan behar du; forma aldetik askea, ez mezuaren aldetik. Baina ez ahaztu bi zutabetan aurkezten denean itxurak ere garrantzia duela. *Itzulpen lanak, ona izan ez ezik, ona dela eman ere egin behar du*

eta horrek nolabaiteko garrantzia du jatorrizko testua eta itzulitakoa elkarren ondoan jartzerakoan. Ez luke horrela izan behar, baina horrelaxe da. Ez luke itzulpen hutsa izan behar, baina itzulpen bidez egiten da.

Non dago, beraz, idazkera libre izan behar izatearen eta itxura berdintsua behar izatearen arteko oreka hori? Sarritan entzun izan dugu itzulpena egiten dugunean geuk, itzulpena egiten dugunok, erabaki behar dugula zein izango den testu horren idazkera: non jarri puntuazio markak, zenbateko luzerako esaldiak egin, eta abar eta abar. Hori egia biribila da. Baina

kontuan eduki behar dugu ere jatorrizko mezuaren egituraketa eutsi egin behar diogula, ahal den neurrian behintzat. Beharbada itxura horrek duen garrantzia ez dugu ikusiko hizkuntza biak ezagutzen ditugunok; hau da, gaztelania eta euskara ezagutzen ditugunok. Baina egin dezagun ahalegintxo bat eta ikus dezagun zer gertatzen zaion euskararik ez dakien beste edonori. Edo, adibide moduan, ikus dezagun zer gertatzen zaigun guri geuri aldibereko itzulpenekin: eman dezagun aldibereko itzultzaile bat entzuten ari garela kaskoak jarrita eta hitzaldia ematen ari dena kanpoko hizlariren bat dela, esate baterako alemaneraz edo errusieraz hitz egiten duena. Eta interpretea entzuten ari garen bitartean, pentsatzen dugula: “ze ondo egiten duen itzulpena”. Baina zelan pentsa gene-

zake hori, ez baitiogu ezer ulertzen jatorrizko hizlariari? Zergatik gertatzen da? Ez dugulako beste erreferenterik guk ulertzen dugun hizkuntzarena baizik, jatorrizko hizkuntzaren erreferentia ez baitugu.

Irakurleak konfiantza osoa izan behar du itzulpenean

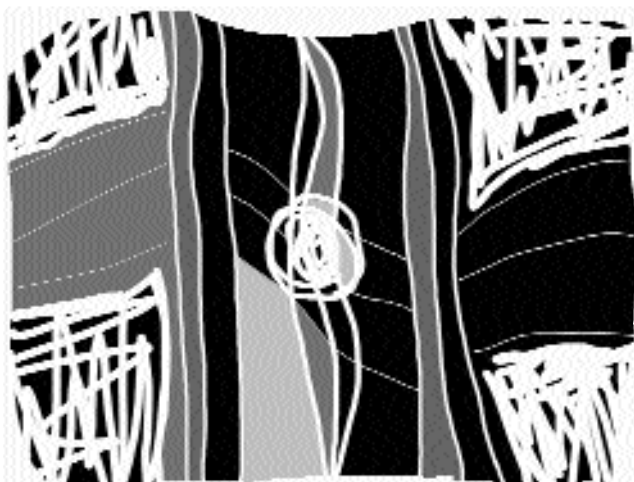
Hori ikusita, azter dezagun zer gertatuko litzaiokeen euskara jakin ez eta gaztelania hutsean

irakurtzen duenari: paperaren gainean ikusiko ditu euskarazko bertsioa eta gaztelaniazko bertsioa, bi zutabetan, elkarren ondoan. Begiratu batean, ikusten badu halako detaileren bat ez datorrela bat testu batetik eta bestera, lehenengo ustea izango du zerbait falta dela (*usteak ustel*, baina hor daude). Esate baterako, zifra batzuk zenbakiz idatzita daude testu batean eta bestean letrekin idazten baditugu, zenbakiok ez ditu ikusten, eta bere lehenengo ustea izango da zifra horiek ez daudela itzulpenean. Ez luke gertatu behar, baina gertatzen da.

Horretara, hainbeste adibide ikus genezake eta horretara uler-tu zer dela-eta itxura horren zelanbaiteko garrantzia. Lehen esan dugunez, *“Itzulpen lanak, ona izan ez ezik, ona dela eman ere egin behar du”*. Baina gogoratu: eginbehar hori bakarrik dago bi testuen artean egon daitezkeen gauzarik adierazgarrienetan, hau da, testuaren egituraketa orokorra, paragrafoen luzera, marka bereziak, parentesien artekoak, zenbakien idazkeran eta abar, baina ez, ostera, testu barruko idazkeran; esan dugu guztiz libre izan behar duela horrek eta horretan erabakia itzultzailearen eskuetan dela; ez, beraz, gauza bata eta bestea nahastu.

Beraz, itzulpenak idazkera-askatasuna behar du izan, baina mezuaren aldetik ezin du urrunditu, eta formaren aldetik, itxura gordetzea komeni da neurri batean. Ez luke horrela izan behar, baina horrelaxe da.

“Itzulpenak idazkera-askatasuna behar du izan, baina formaren aldetik, jatorrizkoaren itxura gordetzea komeni da”

Jagoba Zallo
Bizkaiko Batzar Nagusietako itzultzailea

Hitz-sorkuntzako uste ustelak (V)

“Adituek hala erabaki dute” izaten da azken argudioa –gero eta gehiagotan lehena–, hitz edo termino justifikagaitz bat euskaraz onarrarazteko. Hizkuntza normal guztietan adituek euren jardunean sortzen dute terminologia: euren arloko lana euren hizkuntzan eginez. Jardun zientifikoa gero eta gehiagotan egiten da ingelesez, eta gainerako hizkuntzek gero eta zailago dute terminologia *adituek arloan jardunez* sortzea. Ondorioz, itzulpenaren bitartez egiten dute egokitzapena.

Itzultzea eta egokitzea lan gehigarria denez, ordea, gero eta zabalagoa da teknika-hitzak ez itzultzeko joera. Azken baten, alde batetik, adituek, ulertzen dituzte terminoak ingelesez, eta, bestetik, mundu zabalean beste zientzialariek hizkuntza egin behar dutenean beren hizkuntzan asmatu duten ordainak ez die balio, ingelesezkoak baino; gainera, oso nekagarria da gauza bakoitzeko hitz bi jakin beharra. Are gehiago, balantzak nora joko duen erraz igarriko dugu kontuan hartzen badugu hitz bietako batek komunikazioa ziur-

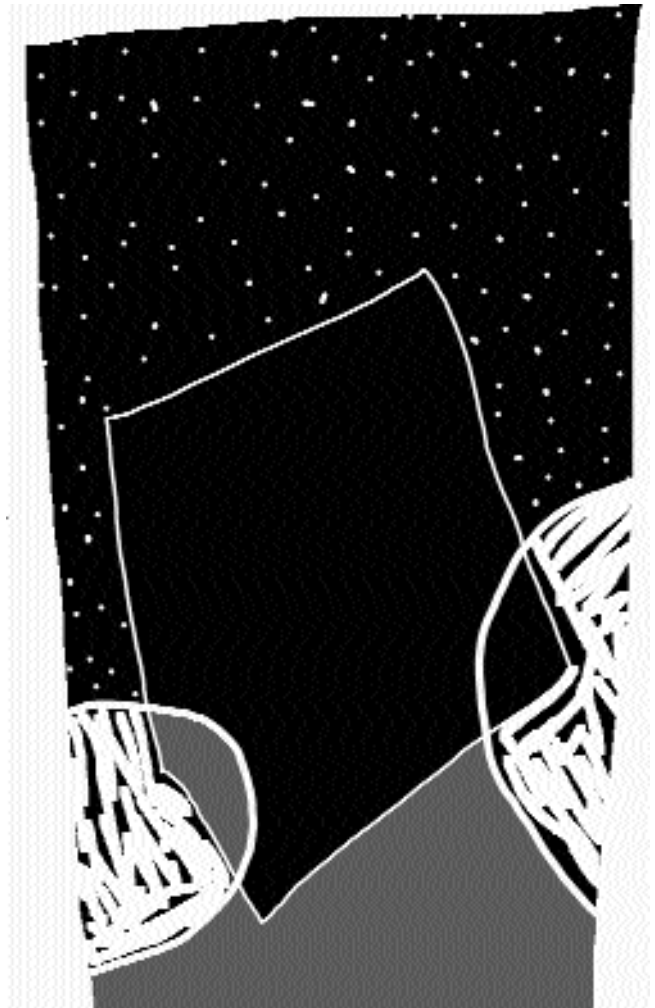
“Hizkuntzaren barrukiak ondo menderatu behar dira terminologia sortzeko”

tatzen diela, dagoeneko zabaldua dagoelako, eta besteak, artean zabaldu eta ohiturak finkatu barik dagoenez, epe laburrean komunikazio-arazoak sor diezazkiekeela.

Hala ere, epe laburrean ez baina erdi-epean norberaren hizkuntzako balioak asmatu-proposatua erabiltzeko asmo sendoa hartzen dute gutxi batzuek. Kontua da erdi-epa epe luze bilakatzen dela eta ez dela inoiz betetzen helburua: norberaren hizkuntzako balioak erabiltzea. Beste batzuek lasterbidea hautatzen dute: mailegua hartzea, egokituta nahiz egokitu gabe (!?). Azken kasu horretan ezin dugu maileguaz hitz egin: norberaren hizkuntzan beste hizkuntza bateko hitz eta esamoldeak gordin-gordin erabiliz egitea mordoiloa da (euskañola, spanglish, franglais...); neurria izaten da zaila asmatzen.

Hizkera teknikoaren aitzakia

Egokitzen dutenek esango digute euskaraz dihardutela eta aditu guztiek erabiltzen dituztela termino horiek horrela. Arrazoiak daukate neurri baten, baina tranpa dago hor: adituek horrela erabiltzen badituzte ez da euskaraz horrela erabiltzen dituztelako ingelesez edo gaztelaniaz horrela erabiltzen direlako baizik, eta eurek ere euskaraz dabiltzanean ingelesezko hitza edo gaztelaniazkoa erabiltzen dutelako nahiz eta euskal erara edo moztorroarekin.

Adibide bat jartzearen, espezie-aniztasuna izendatzeko euskaraz “*biodibertsitate” erabiltzen dute batzuek, nazioartekoa den aitzakian. Erabiltzea daukate nahi dutena beren artean dabiltzanean, baina ez digute horren beharra sinetsaraziko horren kontzeptu arrunta lasai asko eman dezakegularik euskaratik jota: aniztasun biologiko, biologia-aniztasun edo bioaniztasun, hartara joz gero. Alegia, adituen erabakiaren atzean estalita hizkuntza-eredu bat somatzen da, ezintasunaren edo gustuaren edo ideologiaren erakusgarri.

Hortaz, “adituek halako erabaki badute besteok men egin behar dugu, eta kito”, bai, baina noiz eta zein kasutan. Hala beharko luke, baina zenbaitetan adituok ordain hoberik aurkituko lukete hizkuntza hobeto menderatuko balute. Hizkuntza eta arloa menderatu behar dira, batera. Esperientziak diost, astakeriak alde bietatik egin badira ere, errazagoa dela hizkuntza menderatzen duenak arloaren ezkutukiez jabetu eta ordain egokia proposatzea, alderantziz baino, hots, arloa menderatzen duenak hizkuntzaren ezkutukiez jabetu eta ordain egokia proposatzea baino, batez ere, zientzia-jarduna euskaraz urria dela ikusirik.

Jon Agirre Garai
Itzultzaile Zerbitzu Ofizialeko burua
HAEE

Globalizazioa ona ala txarra da euskal kulturarentzat?

Ale honetan itaundutako lagunen iritzien arabera, ona eta txarra da aldi berean. Izan ere, globalizazioak aukera berriak sortzen ditu euskal kulturaren moduko kultura txikientzat; baina, era berean, globalizazioak arrisku berriak ere ekartzen ditu, kultura handien eta txikien arteko amildegia handitu egin baitaiteke. Globalizazioaren aukera berriez baliatzea da kontua: erronka zaila euskal kulturarentzat.

Felipe Juaristi Idazlea

Duela gutxi, pare bat hila-bete eskas, esaten zidan Erriberako nekazari batek ez zekiela jadanik norentzat ziren maitasun handiz lantzen zituen tomateak. Lehen, ez hain aspaldi, berak eramaten omen zituen tomateak azokara, ezagutzen omen zituen erosleak izen eta guzti; orain kamioi

handi batzuk etortzen omen dira, jaso dena eta Europara. Irudi egokia, metafora baliagarria, metafora guztiek duten arriskuaz jabetun hala ere, iruditu zait Erriberako nekazariarena globalizazioa zer den adierazteko. Gu, Lizardik-eta erabilitakoa aintzat hartuz, baratzearena noski, nekazariak gara euskal kulturaren; ezagutzen genuen, edo hala zela uste genuen, geure merkaturak: irakurle batzuk hemen, beste batzuk han, baina orain, hala esaten zaigu, mundu osoa dugu azoka. Egokitu behar dugula, esaterik ere ez dago, mundu-azoka horretara, eta horrekin batera geure buruak prestatu kultur produktuak, tomateak bailiran, kamioietan sartu, merkatuetako hozkailuetan gorde eta gero salgai jartzera. Nire zalantza, ordea, ea hizkuntzek ongi jasaten ote duten garraioa, hozkailuetako gordealdia, eta merkatu handietako erakustaldia. Hizkuntza txikiez ari naiz, handiek, gainera botatzen zaiena botata ere, aurrera jotzeko errazago baitute bidea. Euskaraz ari naiz, nekez baino nekezago, aurrera baitoa, zahar-gazte, edo gazte-zahar, alegia Europako hizkuntzarik zaharrena eta hala ere gazteena, eta agian ahulenetakoa. Eta hala ere gurea.

Joseba Arregi Legebiltzarkidea eta idazlea

Beti beharrezkoa izan bada ere, bizi ditugun garaietan oraindik beharrezkoago bihurtu da galdera zuzen eta egoki formulatzen ikastea. Hauxe da, ene iritziz, globalizazioa eta euskal kultura elkarren ondoan jartzen ditugunean egin beharko genukeen lehen lana: galdera behar bezala formulatzen ikasi. Uste baitut erantzuna ematen hasten garela pentsatuz globalizazioa zer den badakigula, euskal kultura zer den badakigula, eta uste horretan oinarrituz gure erantzuna erraza izan ohi da: globalizazioak, eta honen eragile diren tek-

Fernando Savater Filosofia katedraduna Madrilgo Complutensean

Kontua ez da ikustea globalizazioa ona edo txarra den, baizik eta ikustea hori nola erabil daitekeen onerako. Atzera bueltarik ez duen prozesua da globalizazioa. Euskal kultura tradizionalki

globalizazio prozesuei lotuta egon da. Gure tradizioko globalizazio prozesu nagusia eliza katolikoa izan da; horixe izan dugu mundu guztian hedatu den elementu globalizazio nagusia eta, neurri batean, euskaldunek bultzatua: euskaldunak eliza katolikoaren globalizazio ideologikoaren bultzatzaileak izan dira; beraz, globalizazioa ez da arrotza euskaldunentzat. Gaur egun, globalizazioak duen alde txarrari mugak jarri behar dizkiogu: finantza-kapitalari, armen trafikoari... Globalizazioak giza eskubideen defentsa, guztientzako heziketa eta haurren babesa hartuko balitu, orduan ez luke ezer txarririk, eta ona izango litzaiteke kultura guztientzat. Kulturek ez dute ezertxo ere irabazten itxita egonda edo beren burua artifizialki babestuz gero; gaur egun, ordea, kulturak biziberritu egiten dira elkartrukearen bitartez. Esaterako, Bilbok asko irabazi du Guggenheimen moduko museo batekin. Gaur egun berdina edo ezberdina dena bereganatzeko gaitasuna da kultura, norberak egiten duen transformazio sortzailea, berrikuntza horiek aintzat hartuta. Globalizazioa hor dago, ezin da onartu edo ukatu, hautazko zerbait balitz bezala. Globalizazioa beldurrik gabe erabili behar da gure kulturaren alderdi humanistenen alde.

nologiek kultura txikiei, gutxituei, aukera berriak eskaintzen dizkiete. Iruditzen zait, ordea, horretan gelditzea ximpleegia litzatekeela. Globalizazioa bere baitan konplexua delako. Globalizazioa ez da bakarrik bateratze indarren eta bereizketze indarren arteko dialektika bat; edozein gizarte eta edozein kulturatan, teknologia berrien eraginez eta hauen oinarrian dagoen formalizazio eta abstrakzio indarren eraginez, horretara egokitzen diren giza esparruek hartzen duten nagusitasuna ere baita. Hau da: finantzen, merkatuaren, teknologia digitalen nagusitasuna, eta guzi horretara egokitzen den hizkuntzarena, mintzamoldearena. Horren aurrean kultura txikiek nola ulertu behar dute euren burua, nola egokitu behar dute, teknologia horietaz baliatuz, baina euren heriotza litzatekeen teknologia horiek berea duten mintzairaren menpekotasunean erori gabe?

Kepa Aulestia Idazlea

Guri dagokigunez, kontuan izan beharko genuke merkatuen alde irekien bidez mendebaldeko demokrazien paradigma asko zalantzan jarri direla; lurraldetasunaren arazoa geometria aldakorren itxura hartzen ari dela; denboraren neurria informazioaren hedapenaren erritmoetara makurtzen ari zaigula; ezin dugula jakin, besteak beste, zein izango den bihar edo etziko hizkuntza ezberdinen hiztunen arteko harremana. Kultura hitzak berak ere ez du gaur atzo bertan zuen esanahia. Badago mundu mailako dimentsioak beste dimentsio txikiagoen eta “naturalagoen” erantzun zuzena jasoko duelako ustea. Hala nola zurrunbiloaren artean asmatu zen *glokalizazioa*, globalizazioaren alde hoberean onartu eta alde okerrenei lekuan lekuko alternatibak eransteko asmoz edo. Baina, errealtatean, ez da hain erraza suertatzen globalizazioari alde on horien eta alde txarren arteko bisekzioa egitea; biak elkar lotuta baitatoz. Alderantziz, agian globalizazioa bere osotasunean onartu beharrean gaude, ipar hemisferioan bizi garenok behintzat. Orain arte mugiezinak ziruditen paradigmak kolokan jarri dira. Eta jarrera erresistenteetan edo derrigorrezkotzat onartuak izan diren lanetan jardun beharrean, hobe genuke, ahal den maltasun guztiarekin, aukerak egiten hasiko bagina. Zein dira merezi duten ahaleginak eta zein alferrikakoak; hori da geure buruari luzatuko beharreko galdera; globalizazioaren olatu erraldoiari ur azaletik ezin baitzaio aurre egin. Esaterako, gure inguruko beste edozein gizarteren aldean, euskal gizarteren ezaugarriak nabarienteko bat da hizkuntza batean gauzatutako kultura eta bizitza ez direla ezta ulergarriak ere gizarte beraren zati handienarentzat. Ezinezkoa zela jakinda ere, elebidunez osatutako gizar-te elebidun bat eraikitzeak asmoa nagusitu da esandakoaren azalean. Baina “euskaraz bizi” leloari falta zaion zerbait gehitu beharko diogulakoan nago: *non*, *zertarako*, *zeinek*in galdetuta, *denean*, *denetarako*, *denekin* bihar erantzuteak gaur bertan baino itsukeria handiagoa erakutsiko baitu.

Josu Amezaga UEUko irakaslea

Globalizazioaz hitz egiten dugunean zehaztu beharra dago zer adierazi nahi dugun. Gizartearen esparru batean –kulturarenean, kasu honetan– mundu mailako eragina duten gertaerak nagusitzen direneko prozesuari deitu ohi zaio globalizazioa. Hau da, planetako txoko batean gertatzen denak, aldi berean, urruneko txoko askotan du eragina. Prozesu hau posiblea da, bereziki, teknologiaren garapen eta hedaturagatik. Honela ikusita, hiru alderdi azpimarratuko ditut. Batetik, informazioaren teknologia berriek ahalmen izugarriak ematen dituzte, besteak beste, euskal kulturaren garapenerako. Sateliteen bidez munduan zehar barreiatuak dauden euskaldunak kontaktuan jarri, interneten zerbait argitaratu merkatuko balioari begiratu gabe... Etxeparek inprentaren bitartez gauzatu nahi izan zuen ametsa (“euskaraz, jalgi hadi plazara!”) gauzatzen lagun diezagukete teknologia berriek. Bigarren alderdia, ordea, beltzagoa da: globalizazioa munduan nola garatzen ari den ikusita, ahaltsuenen boterea areagotzen ari dela ikusten dugu, ekonomian bezala kulturaren ere. Kultur industriaren kontzentrazioa eta hedapena ditugu horren lekuko, eta horiek nekez lagunduko diote euskal kulturaren garapenera. Hala ere, azken honi zorrotz begiratu behar diogu, ahal ditugun zirrikitu guztiak baliatzeko. Globalizazioarekin batera, eta haren ondorio gisa, maila ertaineko entitateak pisua galtzen ari dira, eta gure bizitza mutur biren artean antolatzen ari da gero eta gehiago: globala eta lokala. Euskal kulturak, lokala den neurrian, agian espazioaren bat eduki lezake eskema honetan. Hizkuntzetan, adibidez, honela islatzen da ideia hau: mundu globalizatuan ibiltzeko hizkuntza bat ezarri da jadanik (ingelese), eta beste bat behar dugu etxean ibiltzeko. Euskarak ondo bete lezake paper hori, baldin egoeraz baliatzen badakigu.

Jakes Goikoetxea
Kazetaria

Giza baliabideak kudeatzeko eredu berriak Europan: Eraldaketa estrategikoa

“Zerbitzu publikoak antolatzeko beste era bat datorkigu”

Europako herri-administrazioek ez dute elkarren batere antzik ez egituretan, ez sistemetan, ez tradizioan. Europar estandarrik aurkitu nahi izatera, esparru horretan ez dago, bada, zeri heldurik. Herri-administrazioak herrialde bakoitzaren aginpidepean dira, eta EBko itunetan ez dago Europarako aginpiderik.

Baina, aldeak alde –eta ez dira txikiak, gero–, mundua bakarra eta bera da gure herrialde guztientzat, eta erronkak ere berberak ditugu: gizartea aldatzen ari dela, teknologia berriak direla, globalizazioa dela eta abar. Ez harritu, beraz, gure administrazioek antzeko bidea badaramate. Eta horixe azaldu nahi dut hain zuzen ere: giza baliabideak kudeatu behar horretan Europako herri-administrazioetan sortzen ari diren pareko norabide eta joerak.

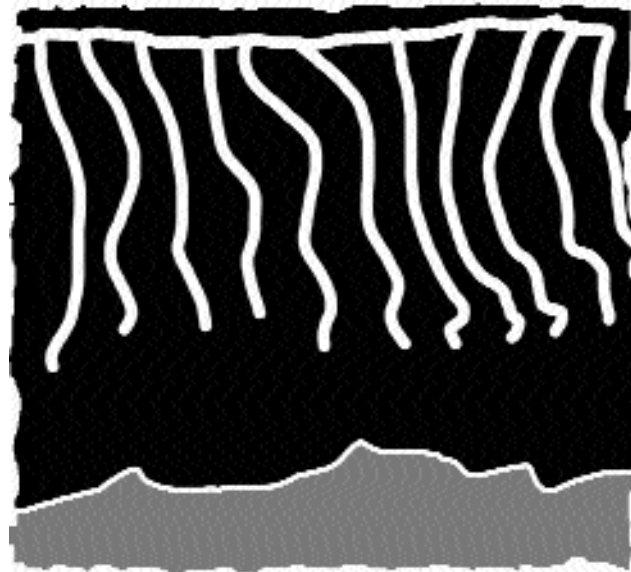
Goi-karguen artean aldaketak gertatzen ari dira, eta arrazoiak bat baino gehiago dira, baina, batez ere, kontuan izan dugu joera horiek maila horietan besteetan baino argiago ikusten direla, eta maila horietan gertatzen diren aldaketak administrazioiko beste mailetara ere zabalduko direla gero.

Hainbat eragile dago joera horien nondik-norakoaren atzetik, baina, banan-banan harturik, gaur egungo kudeaketa- eta antolaketa-teoria berrietan aurkituko dugu nagusia, gure administrazioetara ere iritsi baitira teoria horiek. Herri Kudeaketa Berria delakoan daude printzipio nagusiak. Gertatzen ari diren aldaketei erreparaturik, ikusiko dugu zerbitzu publikoak antolatzeko beste era bat datorkigula, eta honako ezaugarri hauek dituela nagusiki:

- Agintea eta erantzukizuna deszentralizatzea, itzultzea eta eskualdatzea.
- Lehiatu behar halako bat garatzea zerbitzu publikoetan, dela zerbitzu publikoen barruan, dela haiek pribatu bihurtuz.
- Emaizak saritzeko eta zenbatzeko giroa sortzea, langileek beren jarduna etengabe hobetzeko gogoia izan dezaten.
- Jendea hartzea kontuan, bai haiekiko harremanetan bai barrura begira.

Antolaketa berri horrekin goi-funtzionarioek ere errotik aldatu beharko dute; izan ere langileak kudeatzeko sortzen ari diren politika berriak, honenbestez, etorkizunean beharrezkoak izango diren jokabide-eredu berriak garatzen eta bultzatzen ari dira. Bihar-etzi, arrakastarik izango badu, goi-funtzionario batek berezko trebezia eta gaitasun batzuk beharko ditu, hauek besteak beste:

- Besteak zuzentzeko gaitasuna.
- Estrategikoki jokatzeko gaitasuna.
- Aldaketak kudeatzeko trebezia.
- Kudeaketa-trebezia orokorra.
- Langileak kudeatzeko eta jendarterako trebezia.
- Lantaldeak zuzentzeko gaitasuna.
- Kontzeptuetarako eta analisirako trebeziak.
- “Nazioartekotasuna” (hizkuntzak, kultura arteko trebeziak eta abar).

Baditugu, hortaz, politika berri batzuk giza baliabideak beste era batera kudeatzeko eta aldaketa eta berrikuntza horiek guztiak ondo eramateko, hauexek hain zuzen ere:

- Goiko mailetako egitura beste era batera moldatzea.
- Langileak hautatzeko, izendatzeko eta mugitzeko sistemak egokitzea.
- Hitzarmenak beste era batera egokitzea.
- Erakunde politikoekiko harreman hobeak lortzea.
- Emaizak zenbatzea eta jarduna balioestea.
- Etikari ere lekua uztea.
- Lanbidean gora egiteko aukerak izatea.
- Prestakuntza lantzea.

Michael Kelly
Europako Administrazio Publikoko Institutua

Herri-administrazioko langileen hautaketa, gaitasunean oinarritua

Gaitasunean oinarritutako langileen kudeaketa ez da inondik ere gai berria, baina bai sakonki aztertu beharrekoa. Lehenik eta behin, onartu beharko dugu langileak hautatzeko sektore publikoan erabiltzen diren prozeduren inguruan kezak ugari direla: batetik, gogaikarriak, aspergarriak eta luzeegiak direlako; bestetik, zenbait kasutan, ez dutelako langile egokiak hautatzeko balio. Horri aurre egiteko hauxe proposatzen da: sektore publikoko langileak hautatzeko nahitaezkoa da metodo zientifikoak erabiltzea. Metodo horiek eraginkortasun handikoak dira eta gurearen antzekoak diren sektore pribatuko lantokietan ohikoak. Horrek ez du esan nahi herri-administrazioaren berezko ezaugarriak galdu behar direnik.

Gaitasunean oinarritutako kudeaketa-metodoa

Gaitasunean oinarritutako kudeaketa-metodoak jokabidearen ezaugarriak aztertu eta definitzen ditu, baina ez edozein ezaugarri, lanean eraginkorra izateko irizpideekin ageriko loturarik daukaten ezaugarriak baizik. Horrela, gaitasuna neurtzeko, oinarritzko lau maila bereizi behar dira:

- Jakitea: ikasitako gauzen multzoa.
- Egiten jakitea: laneko zereginetan erabili beharreko ezagueren eta trebetasunen multzoa.
- Egin ahal izatea: zeregin jakin bat behar bezala gauzatzeko izan beharreko trebetasunak eta ezaugarriak eta bete beharreko baldintzak.
- Egin nahi izatea: aurreko guztia alferrikakoa da, langileek helburuak betetzeko interesik erakusten ez badute, hau da, euren jarrera eta jokabidea egokiak ez badira.

Gaitasunean oinarritutako kudeaketa 50eko hamarkadaren erdialdean hasi zen, garai hartan, enpresetako langileen errendimendua neurtzeko erabiltzen ziren probak baliagarriak ez zirela konturatu baitziren. Herri-administrazioetan, hainbat arrazoi direla medio –batzuetan langileak hautatzeko zereginarekin zerikusirik ez duten arrazoiak, gainera– oso zaila izaten da ezaguerak ez diren beste elementuak baloratzea.

Azkenaldian, gero eta ugariagoak dira azterketa praktikoak edo lanpostu jakin baten zereginei lotutako probak. Horrelakoak, ondo egituratuta baldin badaude, oso baliagarriak eta fidagarriak dira. Hala diote gai horri buruz egin diren ikerketek. Hala ere, laneko eginbeharrak behar bezala betetzeko ezinbesteko diren trebetasun- eta gaitasun-era guztiak gutxiagotan ebaluatzen dira.

Datu esanguratsu batzuk

1994 eta 1999 urteen bitartean, HAEEK herri-administrazioan langile publikoak hautatzeko 2.738 prozesutan hartu zuen parte, eta horietatik 130 kasutan egin ziren proba psikoteknikoak, hau da, proba guztien %5ean. Elkarriketak 62 kasutan egin ziren,

edo agian, gehiagotan. Elkarriketa azterketa psikoteknikoen programaren amaierako probetako bat da, eta datu hori prozesu guztien %3ra ere ez da iristen. Hautaketa-prozesuak ebaluatze-ko txosten adierazgarri batzuetan oinarritutako beste ikerketa sakonago baten arabera, proba psikoteknikoak eta elkarriketak kasuen %25ean egiten dira.

Argi dago, beraz, horrelako tresnak behar baino gutxiagotan erabiltzen direla. Hala ere, frogatuta dago horiek direla pertsonen gaitasun eta jarrerak neurtzeko tresna bakarrak, eta ondorioz, lanean behar bezala aritzeko lehen informazioa ematen duten tresna bakarrak.

Ondorioak

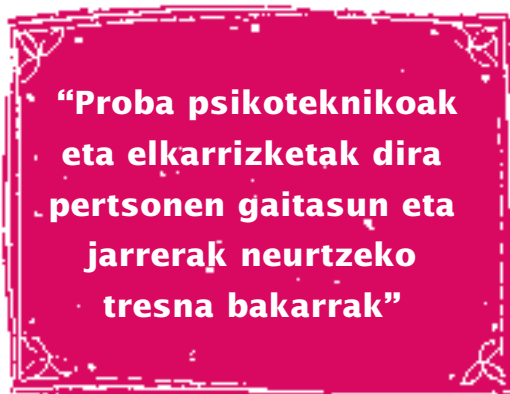
Laburbilduz, gaitasunaren ebaluaketa ezin da partziala izan, lanpostu guztiek baitauzkate gaitasunak eta nortasunaren ezaugarriak neurtzea eskatzen duten elementuak, eta horiek ezaguera teorikoak eta trebetasun praktikoak bezain garrantzitsuak dira. Horrez gain, gaur egun, gaitasunak ebaluatze-ko metodologiak zein nortasunaren ezaugarriak, trebetasunak,... neurtzeko tresnek garapen sakona izan dute, eta horri esker, egiaztatutako eta kalitateko teknikak ditugu. Esate baterako, langileak hautatzeko elkarriketa ebaluazio-teknika baliagarri eta fidagarria da, baldin eta diseinu- eta kontrol-irizpide profesional jakin batzuen arabera eginda badago.

Hala ere, arazo nagusia hauxe da: langileak hautatzeko kide anitzeko organoen profesionaltasun-maila. Organoen alderdi legalari dagokionez, Euskal Funtzio Publikoaren 6/1989 Legearen 31.2 eta 3 artikulua ezartzen du bete beharrekoa, bai espezialitate printzipioari buruzkoa, bai aholkulariak izateko aukerari buruzkoa, eta hori beti betetzen da. Horren haritik, eta

gogoeta honi bukaera emateko, langileak hautatzeko kide anitzeko organoak profesionalizatzeak antolaketa-mailako aldaketa eskatzen du. Horretarako, ezinbestekoa da prestakuntza programak eratu eta garatzea. Era horretan, hautaketa-organo bakoitzean benetako espezialistak izango ditugu, bai hautaketari dagokion gaian, bai aplikatu beharreko Funtzio Publikoaren Araudian, bai eta gaitasunak ebaluatze-ko teknikan ere. Dena den, kudeaketarako eta erakundeen barruko pertsonen garapenerako arlo hori profesionalizatzeaz batera, beste alderdien bilakera ere –hala nola, prestakuntza, taldekako lana, langileen promozioa, etab.– bultzatu beharko da, bestela jantzi zaharrari adabaki berriak jartzea baino ez da izango.

Carmelo Basoredo

HAEEKo Hautaketa Zerbitzuko teknikaria

Udal Gobernuaren Gidaliburua

HAEE
Vitoria-Gasteiz, 2000

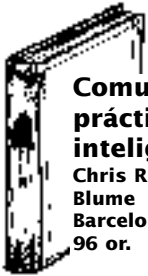
Fitxaz osatutako argitalpen honen bidez, HAEEK egunero-ko lanetarako tresna lagungarria eskaini nahi izan die udal-letako zinegotziei eta teknikariei. Liburua zortzi zatitan banatu da: arauen esparrua, antolamendua eta eskumenak, erregimen juridikoa, politika publikoak, baliabideak, lurralde-ekintza, ekonomiaren garapena eta herrigintza. Oso modu argi eta erabilgarrian aurkituko duzu arlo horiei buruzko informazio eguneratua.

Kontuan izan!!

Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila
Euskara Zerbitzua - Glotodidaktika-lanak
Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia
Vitoria-Gasteiz, 2000
40 or.

Gasteizko IRALEko irakaslea den Pako Eizagirrek prestatu du lan interesgarri hau. Liburuxka eskolari begira pentsatuta dago bereziki, eta, beraz, oso tresna egokia da irakasle eta ikasleentzat. Material honen helburu nagusiak hauek dira: euskara erabiltzen dugunon artean –eta, batez ere haur-gaztetxoan artean– indarra hartzen ari diren hainbat akatsen inguruan arreta jartzea eta euskararen zuzentasuna zaintzea.

Comunicación eficaz: un manual práctico para pensar y trabajar con inteligencia

Chris Roebuck
Blume
Barcelona, 2000
96 or.

Zergatik da hain garrantzitsua ondo komunikatzea? Nola hobe daiteke komunikatzeko gaitasuna? Zer egin akordioak lortzeko? Bideak oso modu praktikoan aurkezten dira liburu honetan, eta, ematen diren aholkuei esker, iritziak ematen, telefonoa erabiltzen, entzuten, txostenak idazten, negoziatzen... ikasiko duzu.

Euskararen sendabelarrak

Zuazo, K.
Alberdania
Irun, 2000
223 or.

Izenburuak berak argi eta garbi adierazten digu egilearen asmoa: euskarak gaur egun dituen zenbait gaitz euskalkiak (sendabelarrik onenak) baliatuaz sendatu daitezkeela. Izan ere, bere ustez, euskara batuak hainbat gauza on ekarri bazituen ere, hala nola, hizkuntza idatzizko zereginetarako prestatzea, euskara kultura hizkuntza bihurtzea, beste edozein lekutako euskaldunekin elkar ulertzea ahalbidetzea... tamalez, egin zen guztia ez zen zuzen eta zentzuz egin, eta hori da orain konponbidean ipini behar duguna, hain zuzen ere, euskalkiak lagun.

Entrevista de trabajo eficaz: un manual práctico para pensar y trabajar con inteligencia

Jenny Rogers
Blume
Barcelona, 2000
94 or.

Lan-elkarrizketa funtsezko urratsa dugu lanpostu bat lortzeko; hala ere, ez dira gutxi ekartzen dizkigun estuasunak eta buruhausteak. Liburu honetan aholku batzuk ematen dira elkarrizketa izan aurretik norbera ondo prestatzeko, esperientzia eta trebetasunak modu eraginkorrean adierazteko..., azken finean, langile paregabea zarela erakusteko.

Giza eskubideen inguruan

San Martin, J.
Elkarlanean
Donostia, 2000
158 or.

Juan San Martin idazleak *Giza eskubideen inguruan* artikulua bilduma aurkeztu zuen urriaren 18an. Bilduma osatzen duten hamaika artikuluetan erraz antzematen dira egileak giza eskubideak direla-eta duen ardura eta euskararen aurkako erasoek sortarazten dioten kezka. Honako hauek dituzu liburu honetan jasotako arazo batzuk: epaitegietan dauden zailtasunak, euskarak Araban izan dituen oztupoak eta Ipar Euskal Herriko egoera. Bukaeran, *Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsala* aurkituko duzu euskaraz eta gaztelaniaz.

Mantxut? Lokuzioak

Urmeneta, A.
Komunikazio Biziagoa, S.A.L.
Lasarte-Oria, 2000
63 or.

Asisko Urmenetak kaleratutako liburuxka dugu *Mantxut* izeneko hau. Bertan, euskarazko lokuzio-bilduma proposatzen zaio irakurleari, betiere gaztelaniara, frantsesera eta ingelesera itzulita. Euskarak metaforak egiteko gaitasuna duela erakusten digu Asiskok, eta, gainera, irudigile ere badugunez, berak egindako marrazkiekin jantzi du liburuxka.

ESPIOI EUSKALDUNAREN GUTUNAK

Ohiko topikoetako bat da, euskaldunon administrazio-hizkeraz hitz egiten denean, testu urritasuna edo testu eza aipatzea. Antzerako zerbait gertatzen da, baina –aitortu behar da–, literaturaz edo beste edozein testugintzez hitz egiten denean. Urritasun hau azaldu nahi izateak beste hainbat topiko mahaigaineratu du. Zabalduenaren arabera, euskaldunek ez dute inoiz gehiegi idatzi, ez direlako bereziki trebeak letra kontuetan, jardun fisikoan, aldiz –karga jasotzen, zuhaitzak botatzen, pilota astintzen, arraunari eragiten...–, bai, jardun fisikoan oso onak diren bitartean; ez da ohiko ingurutik gehiegi urrutiratu behar Txanton Piperrri bat edo Josechu El Vasco bat aurkitzeko. Gu geu –hau da, euskara idatzia hala edo nola erabiltzen dugunok– ez gara trebeegiak izan klitxe horiek ezabaten, ez eta errealtate latz horren beste interpretaziorik ematen, eta gehienez gure desioak kontrajarri dizkiogu aipatu errealtateari, luma-zorrotz hark idatzi zuen *desideratum* ezagun hartan bezala: “Eneko Aritzak, ezkutu gainera igo eta Nafarroako Errege izendatu zutenean, euskara bere erresumaren administrazioko hizkuntza egitea erabaki izan balu...”.

Ez dirudi, baina, letrazaletasuna genetikoki erabakitzen den ezer denik, ez eta IX. mendeko errege baten jarduna gure parametroen arabera uler daitekeenik ere. Aitzitik, XVI. mendeko Europako historia politikoa aztertzeak eta, honekin batera, latinaren ordez bertako hizkuntzen zabalkuntza azter-

tzeak (eta honen barruan, bertako hizkuntzak erabilera idatzirako prestatzeko bereziki erabakigarria gertatu zen Bibliaren edo Itun Berriaren itzulpenen historia) ematen ahalko lizkiguke, agian, euskararen azken bost mendeko historia ulertzeko gakoak.

Hala ere, eta traba guztien gainetik, euskarak bere aztarna idatzirik utzi du han eta hemen; ahoz bederen erabat nagusi zen garaiaren oroigarri. Ezin bestela izan. Nik gaur eta hemen aipatu nahi ditudan espioi euskaldunaren 20 gutunak, horien lekuko. José Manuel Floristán Imizcoz iker-tzaileak aurkitu zituen *por casualidad* (sic) Simancaseko Artxibategi Orokorrean, eta orain zazpi urte argitaratu zituen (*Fontes Linguae Vasconum*, 63 zki.a, maiatza-abuztua). Hara jo beharko du informazio gehiago nahi duenak (aldizkari bereko ondorengo aleetan bada honi buruzko beste artikulu bat, J. M. Satrustegirena).

Gutunak 1595-1598 urte ingurukoak dira. Espioia ez da bakar bat, batzuk baizik; gehienak garai hartako familia boteretsuen ordezkariak dira, Baxenafarroan, Iparraldean edo eta are muga gainean (baina Nafarroan) bizi zirenak (Urtubia, Luxe, Garro...). Informazioa Espainiak Nafarroan zuen Erregeordeari pasatzen zioten, eta, batez ere, politikoa eta militarra zen, bizitza zibilaren oihartzunak zipriztindua. Erregeordeak Madrila igortzen zuen. Informazioaren interesari dagokionez, ez da ahaztu behar Espainiako erregea zen Felipe II.ak –katolikoa– bere ahaide bat jarri nahi zuela Frantziako tronoan, Nafarroako Enrikek –protestantea– Parisko trono hori bera nahi zuen bitartean. Iparralde, Akitania eta Bearn ziren Enrikeren plaza fuerteak. Testuinguru honetan, espioien gutunen informazioak interesa bazuen, baita garrantzia ere batzuetan, irismen handiko komunikabiderik ez zegoenez.

“Uste zabalduenaren arabera, euskaldunek ez dute inoiz gehiegi idatzi, ez direlako bereziki trebeak letra kontuetan, jardun fisikoan, aldiz, bai”

“Jauna: corteco berry aditou doudan bezain laister es tout faltatou nay izan zeure senoriary parte egitera. Lenbizico berria da Gramonteco jaunac eguiten dio corte Lorrenako andre alhargun baten allabary, hamabors urthetacoary, eta ditou ehun milla escoutu escuan dote.”

Honelakoxea da gutunen grafia eta, edukiari dagokionez, denetarik pixka bat aurki daiteke: soldadu-osteen mugimenduak, batailen irabazleen berri edo bertan hil direnen izenak, gorteko intriga txikiak edo, goiko adibidean bezala, nolabaiteko interes politikoa eduki zezakeen ezkontzaren berria...

Interes filologikoak alde batera utzita, espioien gutunen afera honetatik aise atera daitekeen ondorioetako bat hau da: zortzi urte ez direla hau bezalako altxor txikia agertu bada Simancasen *por casualidad*, zenbat honelako gehiago –zabarkeriaren zabarkeriaz ala jakinda eta gaiztoz– ez da erre, galdu, xahutu, zakarrontzira bota? Ez al da hau bezalako agiri gehiago izango, hortik zehar? Ez al litzateke ideia ona haien bila hastea, gure urritasunaz kexu ibili gabe?

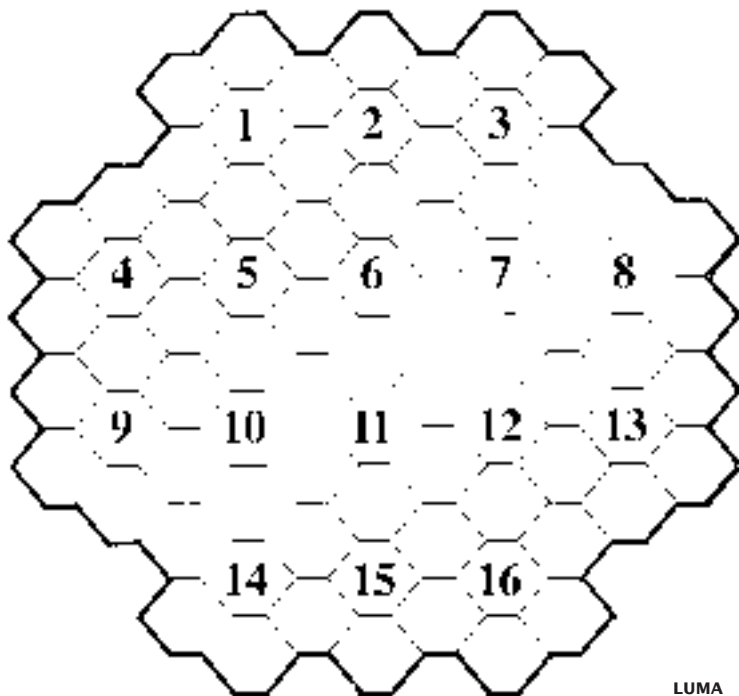
Jon Alonso
Idazlea

A b a r a s k a

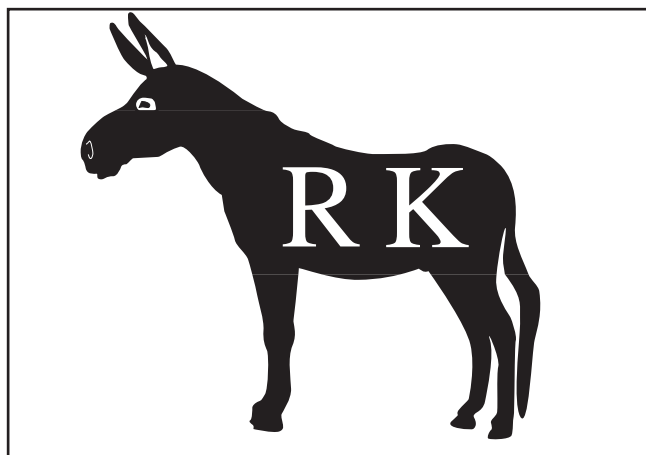
Erantzun guztiak sei letrakoak dira eta zenbakiaren inguruan kokatu behar dira. Erantzun bakoitzaren lehen letra zenbakiaren gainean doa beti. Gogoan hartu hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar direla.

LUMA

1. Bizkaiko herria. 2. Belardi. 3. Arlote. 4. Oihanak. 5. Hutsa. 6. Atseginak. 7. Danbor-mota. 8. Zeharo. 9. Egokiera. 10. Zizelez eginiko artelanak. 11. Aditua, jakituna. 12. Itsas ugaztun handiak. 13. Txalupa. 14. Behartsu. 15. Sakonera handikoa. 16. Ibai txikia.

H i e r o g l i f i k o a

LUMA

Non galdu zenuen eraztuna?

Euskararen inguruko zenbait telefono

- AEK: 94/424 17 10
- Argia: 943/37 15 45
- EIZIE: 943/27 71 11
- Euskal Herrian Euskaraz: 943/ 44 56 65
- Euskal Irrati Telebista (EITB): 94/ 603 10 00
- Euskal Kulturaren Erakundea: 00-335-59 93 25 25
- Euskaldunon Egunkaria: 943/30 02 22
- Euskaltzaindia: 94/415 81 55
- HABE: 943/02 26 00
- Helduen Euskalduntzerako Euskaltegia (HEI): 948/17 76 70-54
- Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP): 945/01 76 00
- Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza: 945/01 81 10
- Ikas eta Ari (IKA): 945/28 89 22-44
- IRALE: 945/27 44 00
- Itzultzaile Zerbitzu Ofiziala (IZO): 945/01 76 56. FAX: 945/01 76 03
- Kultura Saila: 945/01 94 64
- Nafarroako Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza Nagusia: 948/10 71 83
- Udal Euskaltegiak: 94/440 62 17 943/80 52 54
- UZEI: 943/47 33 77

S o l u z i o a k

(ERRE KA ASTOAN)
ERRERASTOAN
ERANTZUNA:
H i e r o g l i f i k o a

1. Lezama. 2. Belaze. 3. Eskale. 4. Basoak. 5. Akatsa. 6. Aitak. 7. Atabal. 8. Erabat. 9. Okasio. 10. Tailak. 11. Ikasia. 12. Balaak. 13. Babela. 14. Lander. 15. Sakona. 16. Erreka.

A b a r a s k a